

Sosyoloji Derneđi, Türkiye

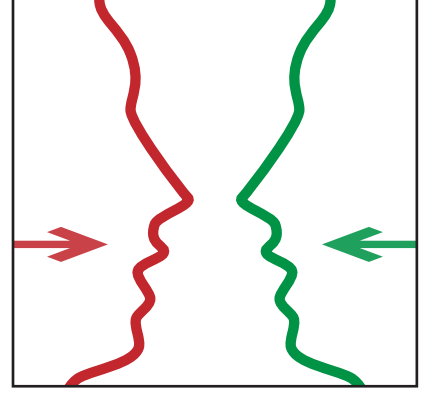
Sosyoloji Araştırmaları Dergisi

Cilt: 16 Sayı: 1 - Bahar 2013

Sociological Association, Turkey

Journal of Sociological Research

Vol.: 16 Nr.: 1 - Spring 2013

**Kentsel Dönüşüm ve Sosyal Dışlanma: Narlı-
dere Kentsel Yenileme Projesinin Sosyal Dışlanma
Ekseninde İncelenmesi**

Hakan ARSLAN

Kentsel Dönüşüm ve Sosyal Dışlanma: Narlıdere Kentsel Yenileme Projesinin Sosyal Dışlanma Ekseninde İncelenmesi*

Hakan ARSLAN**

*Yeni bir ülke bulamazsın, başka bir deniz bulamazsın.
Bu şehir arkandan gelecektir.
Sen gene aynı sokaklarda dolaşacaksın,
aynı mahallede kocayacaksın;
aynı evlerde kır düşecek saçlarına.
Dönüp dolaşıp bu şehre geleceksin sonunda.
Başka bir şey umma
Ömrünü nasıl tükettiysen burada, bu köşecikte,
öyle tükettin demektir bütün yeryüzünü de.*

Kavafis

ÖZ

Bu çalışma, Türkiye'nin en büyük kentlerinden biri olan İzmir'in, son zamanlarda konut alanı özelliğiyle öne çıkan ve hızla değerlendirilen Narlıdere ilçesinde yer alan İkinci İnönü Mahallesi odaklanmaktadır. İkinci İnönü Mahallesi değişmekte olan bir gecekondu mahallesi olup, 1990'ların ortalarından itibaren Narlıdere Kentsel Yenileme Projesi (NARKENT Projesi) adıyla bir kentsel yenileme süreci yaşamıştır. Bu sürecin sonunda 342 gecekondu aile, kendileri için yapılmış NARKENT bloklarına taşınmıştır. Bu çalışma, söz konusu kentsel yenileme sürecini ve kentsel yenileme/dönüşüm projeleri ile sosyal dışlanma olgusu arasındaki ilişkiyi anlamayı amaçlamıştır.

Konunun ele alınışında ana çerçevenin belirlenmesini sağlayan kavramlar kentsel dönüşüm ve sosyal dışlanma olmuştur. Çok boyutlu bir olgu olan sosyal dışlanmanın araştırma alanındaki izleri sürülmüş ve bölgede uygulanan kentsel yenileme projesinin sosyal dışlanma süreçleri üzerindeki olumlu/olumsuz etkilerine odaklanılmıştır.

Alandaki araştırmanın sonucunda katılım süreçlerinin diyalog ve uzlaşma temelinde organize edilememesinin memnuniyetsizliği körüklediği; kentsel yenilemenin, mekâna fiziksel müdahale anlamını aşmadığı, sosyal, kültürel, ekonomik boyutlarının göz ardı edildiği

* Bu makale "Sosyal Dışlanma ve Kentsel Haklar Bağlamında Türkiye'de Kentsel Dönüşüm: İzmir-Narlıdere Kentsel Yenileme Uygulaması (NARKENT Projesi) Örneği" isimli doktora tezinden uyarlanmıştır. Ayrıca bu çalışma TÜBİTAK tarafından da desteklenen bir projenin (Proje No: 109K591) bir parçasını oluşturmaktadır.

** Yrd. Doç. Dr., Çankırı Karatekin Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Sosyoloji Bölümü, Öğretim Üyesi.

ve süreçten etkilenenlerin kente çok yönlü entegrasyonuna ilişkin çaba gösterilmediği zaman sorunları büyüten bir araç olduğu ortaya çıkmıştır.

Anahtar Kelimeler: Kentsel Dönüşüm, Sosyal Dışlanma, Gecekondu, Yoksulluk

ABSTRACT

The study has focused on II. İnönü neighbourhood, an everchanging area in Narlıdere District in İzmir Metropolitan Area. The neighbourhood, has undergone an urban regeneration process called NARKENT (Narlıdere Urban Transformation Project) since the mid-1990s. By this transformation process 342 families from gecekondu were moved into the NARKENT housing estate in the same area, to blocks which was built for gecekondu residents.

The study aimed at understanding urban regeneration process, the relation between social exclusion and urban regeneration projects, at generating a discussion on how to struggle with social exclusion by using this process and finally making a discussion about development of urban area in question.

The basic concepts framing the theoretical background of the study are urban regeneration and social exclusion. Social exclusion as a multi-dimensional fact is searched in the area. The positive and negative effects of urban regeneration project on social exclusion process is scrutinized.

The results of the case study show that the failure in participation process based on dialog and negotiation rushed up dissatisfaction of the residents; urban regeneration did not go beyond intervention to physical environment; social, cultural and economical dimensions have been ignored; there were not sufficient effort for adaptation of the residents of regeneration area to the city life. The case study revealed that all these conditions magnified the problems.

Keywords: Urban Regeneration/Transformation, Social Exclusion, Gecekondu, Poverty

1. Giriş

Bu çalışma, Türkiye'nin kentsel gelişiminin ana dinamikleri arasında ilk sırada yer alan gecekondulaşma sürecinde ortaya çıkmış olan alanların kentsel yenileme/dönüşüme tabi tutulması ve bu süreçte (ve/veya bu sürecin sonucunda) belirginleşen sosyal dışlanma sorunlarını konu edinmektedir.

Çalışmanın amacı, sosyal dışlanmanın boyutlarının (ekonomik, sosyo-kültürel, mekânsal) kentsel alanda gözlenebilir olduğu, özellikle yoksul mahalleleri tehdit ettiği ve kentsel dönüşüm uygulamalarının da pratikte sosyal dışlanmayı derinleştirme potansiyeline sahip olduğunu göstermektir.

Bu iddiayı test etmek amacıyla İzmir'in Narlıdere ilçesinde bir gecekondu mahallesi olarak kurulmuş, şu anda orta ve üst gelir seviyesine yönelik hızlı bir yapılaşma içerisinde olmasına rağmen gecekondu mahallesi olma özelliğini önemli ölçüde koruyan İkinci İnönü Mahallesi seçilmiş, nitel ve nicel metotlar karma olarak kullanılarak araştırma sonuçlandırılmıştır.¹ Mahallede yer alan ve Narlıdere Belediyesi tarafından gecekondu dönüşümü amacıyla inşa edilmiş NARKENT Konutları ise çalışmanın ana odağını oluşturmaktadır.

Makalede öncelikli olarak bu çalışmanın dayandığı iki temel kavram olan sosyal dışlanma ve kentsel dönüşüm ele alınacak, bu kavramların çalışmada hangi anlamlara tekabül ettiği belirtilecektir. Ardından alan araştırmasının gerçekleştirildiği mahalleyle ilgili bazı önemli bilgiler sunulacak ve araştırmanın bulguları, sosyal dışlanma olgusunun boyutları ekseninde tartışılacaktır.

2. Sosyal Dışlanma

Sosyal dışlanma, dünyanın farklı coğrafyalarında farklı isimlerle anılmaktadır: kentsel

¹ Çalışmada birbirini tamamlayacak veriler elde edilmesi umuduyla nicel ve nitel yöntemler birlikte kullanılmıştır. Araştırmanın nicel boyutunda anket uygulanmıştır. Toplam konut sayısı 2223 olan mahallede 185 konutta hane reisi veya eşiyle yüzyüze görüşmeler yapılmış ve anket doldurulmuştur. Nitel boyut ise bölgedeki yerel aktörlerle, gençlerle ve esnafla yüzyüze görüşmeleri ve gözlemlerden oluşmaktadır.

yoksulluk (urban poverty), yeni yoksulluk (new poverty), kenardalık (marginality), sınıf altı ya da sınıfdışı yoksulluğu (underclass) gibi. Buğra ve Keyder UNDP için hazırladıkları “New Poverty And The Changing Welfare Regime of Turkey” (2003: 20) isimli raporlarında Fassin’e dayanarak, bu kavram farklılığının, olgunun farklı coğrafyalardaki görüntülerinden kaynaklandığını ve farklı teori ve politika önerileri barındırdıklarını vurgularlar. *Kenardalık*, daha çok Latin Amerika bağlamında kullanılmaktadır ve özünde sisteme entegre olmamışlığı belirtir. Sistemden hiçbir şey beklemeyen bu kenarda kalanlar, kendilerini piyasa ekonomisinden yalıtılan çözümler üretmeye çalışırlar. *Alt sınıf* kavramı da daha çok ABD bağlamında kullanılmakta; başta ırk olmak üzere sosyal özelliklerinden dolayı bir toplumsal sınıf olarak değil, sınıflar altı bir tabaka olarak değerlendirilirler. Gettolarda yaşayan bu insanların sistemle bütünleşme beklentileri kalmadığı gibi sistemin de bu insanlara ihtiyacı yoktur. Bu nedenle de bu insanlar kendilerine –çoğunlukla da yasal olmayan- bir dünya kurmuşlardır. *Sosyal dışlanma* ise daha çok AB ülkelerinde kullanılmaktadır. Bu kavramın en belirgin çağrışımı sosyal dışlanmanın, sosyal içerme politikalarıyla çözümlenebilecek bir sorun olduğudur. Silver da (1996: 106) yoksulluk söylemine ilişkin farklı ulusal yaklaşımlardan sözettiği makalesinde özellikle Fransız siyasetçi ve entelektüellerinin “dışlanma” kavramını tercih ettiğini ancak Anglo-Sakson ülkelerinde “alt-sınıf” söyleminin daha fazla yer bulduğunu vurgulamaktadır.

Sosyal dışlanma kavramı ve bu kavramın çok boyutlu anlamı ortaya çıkmadan önce yaygın kullanıma sahip olan kavram yoksulluktur. Bugün de yoksulluk kavramının yaygın bir kullanım alanına sahip olduğunu görmekle birlikte zaman içerisinde yeni yoksulluk tanımlarının yapıldığını ve kavram içeriğinin dönemsel koşul ve gerekliliklere bağlı olarak değişim gösterdiğini ifade etmek gerekir.

Yoksulluk hem bir kavram hem de bir süreç olarak sosyal dışlanma kavramı ve süreçleri üzerinde etkili olmuştur. Sosyal dışlanmanın tanımlanmasında daha önce yapılmış ve halen yapılmakta olan deneysel ve kavramsal yoksulluk araştırmalarından yararlanılmakta; sorunu daha geniş ve çok boyutlu olarak ele almanın yolları araştırılmaktadır. Aynı zamanda yoksulluğu yaşayan kişi/gruplar açısından düşünüldüğünde de, dışlanmanın ekonomik boyutunu oluşturduğu

söylenilecek yoksulluğun², diğer dışlanma boyutları (sosyal, kültürel, mekânsal, siyasal) üzerinde etkili olduğu saptanabilmektedir. Ayrıca sosyal dışlanmayı yalnızca yoksulluk üzerinden değerlendirmek de mümkün değildir. Yoksulluğu da kapsayan daha geniş bir boyuta sahip olan sosyal dışlanma; yoksul olmayan ancak; örneğin göçmen, azınlık, engelli, yaşlı, bazı kadın ya da çocuk gibi farklı kategoriler içerisinde bulunan kişi veya grupların da toplumdan dışlanmasını içerecek şekilde kapsayıcıdır.

Sosyal dışlanma kavramının tarihçesi incelendiğinde ilk kez 1960’larda Fransa’da ortaya çıkmış olduğu görülmektedir³. Kavramı ilk kez kullanan, daha sonra Chirac hükümeti döneminde Sosyal İşlerden Sorumlu Devlet Bakanı olarak da görev yapmış olan Rene Lenoir’dir. Lenoir “Les Exclus”⁴ adlı kitabında dışlanmışları, ekonomik büyümenin sonuçlarından yararlanamayan kişiler olarak tanımlamış ve dışlanmışların sadece yoksul kişiler olmadığını ve bunun dışında başka kategorileri de içerdiğini belirtmiştir. Lenoir’e göre o dönemde Fransız nüfusunun % 10’u çeşitli biçimlerde dışlanmış durumdadır. Lenoir’in saydığı dışlanmışlar şunlardır: ekonomik kaynaklara ulaşamayan fiziksel ve zihinsel engelliler, hasta-bakıma muhtaç yaşlılar, uyuşturucu bağımlıları, suçlular, istismar edilen çocuklar, intihara eğilimli insanlar, yalnız ebeveynler, problemlili aileler, marjinaler, asosyal insanlar ve diğer sosyal uyumsuzluk içinde yaşayanlar (Silver, 1994: 532; Sapançalı, 2005b: 59).

1970’lerin ortalarından itibaren giderek daha fazla kullanılan bir kavram olarak sosyal dışlanmanın kapsayıcı bir şekilde ele alınması için 1980’leri beklemek gerekmiştir. 70’lerin ekonomik kriz ortamı, 80’lerin yeniden yapılanma süreci olarak işlenmesi ve bu dönemde refah

² Burada yoksulluk araştırmalarının tümünün yoksulluk kavramını bu kadar dar tanımladığını söylemek çok boyutlu yoksulluk çalışmalarına ve bu yönde geliştirilmiş kavramlara haksızlık olur. Örneğin Birleşmiş Milletler tarafından geliştirilmiş olan “insani yoksulluk” kavramı, yoksulluğu çok daha geniş açıdan değerlendirir. Ama yoksulluk kavramının toplumsal aktörler için ima ettiği “maddi imkânsızlık/güçsüzlük” anlamını da yok saymak mümkün değildir. Bu çalışmada yoksulluk genel olarak, diğer sosyal dışlanma boyutlarıyla da derin ilişkileri olan ekonomik dışlanmayı ifade edecek şekilde kullanılmaktadır.

³ Bu kavramın Fransa’da doğması ve yaygınlaşması, kısmen İngiliz kökenli bir kavram olan yoksulluğun Fransa’da yaygın kullanıma sahip olmamasının bir sonucu olarak da görülmektedir. Yoksulluk kavramı, Hıristiyan hayırseverliği, klasik rejimi (yönetimi) ve faydacı liberalizmi çağrıştırmadan dolayı itibar görmemiştir. Fransız Cumhuriyetçiliği; hem liberal bireyciliği hem de sosyalizmi reddetmekte ve daha ileri bir sosyal bütünleşme anlamında refah devletini savunmaktadır. Sosyal dışlanma da buna uygun biçimde sosyal yapının çökmesi ve devletin yetersizliği olarak tanımlanmaktadır (De Haan, 2000: 23’den aktaran Sapançalı, 2005b: 59).

⁴ Rene Lenoir, kitabını 1974 yılında yayınlamıştır.

devletinin de kriz yaşamasıyla farklı siyasal ve sosyal sorunların belirginleşmesi kavrama yönelişi hızlandırmış ve özellikle Fransa’da oldukça popüler hale gelmiştir (Silver, 1994: 532). Başlangıçta sadece bir kısım ‘dışarıda kalan’ı niteleyen ve toplumun tamamını ilgilendirmeyen bu kavram 1970’lerin sonlarından itibaren belirginleşmeye başlayan küresel süreçler, sanayisizleşme, sanayi toplumlarının sosyo-ekonomik, yapısal farklılaşmalar neticesinde toplumsal bütünle ilişkili olarak kullanılmaya başladı. Sürekli işsizlik, varoşların yaygınlaşması, aile yapısındaki değişiklikler vb. toplumsal bütünleşmeye açık bir tehdit (Yuncu, tarihsiz: 11) oluyordu. Söz konusu tehditlerin tüm Avrupa’yı etkilediğinin kısa sürede fark edilmesi, kavramın diğer ülkelerde de hızla yayılması sonucunu doğurdu.

Avrupa bünyesinde, özellikle 1990’lardan bu yana, “yoksulluk” dilinden “sosyal dışlanma” dilinin kullanıma doğru bir geçiş vardır. Fransa’dan sonra Kıta Avrupa’sındaki diğer ülkelerde ve İngiltere’de ilgi görmüş ve Sosyal Dışlanma Biriminin kurulmasıyla İngiltere’deki en önemli sosyal konulardan biri haline gelmiştir. Ancak kavramın kullanımı Fransa’daki gibi dayanışmacı paradigmalara dayanan sol içeriğe değil Anglo-Sakson liberal bireyseliğine dayalıdır (Sapançalı, 2005a: 17-18).

Buraya kadar sosyal dışlanma kavramının kısa tarihçesi ve yoksulluk teriminin yerine geçip yaygınlaşmasının nedenleri üzerine bir özet yapılmaya çalışıldı. Bu noktada kavramı tanımlamanın yollarını aramak gerekmektedir.

Sosyal dışlanma kavramı pek çok araştırmacı tarafından tanımlanmıştır. Birbirinden farklı ve birbirine benzer çok sayıda tanım geliştirilmiştir. Farrington, “süreçler”, “insanlar” ve “çevresel faktörler”den oluşan ve sosyal dışlanma kavramının anlaşılmasına yardım eden tanımlama sınıfları oluşturur.

Tablo 2. 1. Sosyal Dışlanma Tanımlarının Sınıflandırılması

Tanımlama Sınıfı	Tanımlama İsmi	Açıklama
Süreçler	Durum ve Süreçler	Dışlanma, kabul edilmeme, hariç tutulma, istisna edilme durumu veya süreçleridir
	Çok Yönlülük	Sosyal dışlanmaya neden olan, dinamik bir biçimde işleyen farklı kaynaklar ve farklı süreçler bulunmaktadır
	Birleşme	Dışlanma süreçleri ve sonuçları, tehlikeli durumlar birbiriyle birleşmekte ve eklenmektedir
İnsanlar	Sosyal İlişkiler	İnsanlarla toplum arasındaki sosyal bağın kopması, topluma katılımının engellenmesi
	Dışlanmışlar	Dışlanma bir bütün olarak bireylere, toplumlara, gruplara göre ifade edilebilir, bununla birlikte herkesi etkiler
Çevre	Ekonomik ve İşgücü Piyasası	Dışlanma öncelikli olarak işgücü piyasasından, ekonomik yeniden yapılanmadan ve risk alma yetersizliğinden kaynaklanmaktadır
	Sosyal Sistemler	Dışlanma sosyal sistemin (ekonomik, sosyal, kurumsal, bölgesel ve simgesel) çökmesiyle meydana gelir
	Kaynaklar ve Beklentiler	Sosyal dışlanma ya kaynakların eksikliğinde ya da beklentilerin yetersizliğinde görülür

Kaynak: Farrington, 2002.

Birinci gruptaki tanımlar sosyal dışlanmanın çok yönlü, birbirini etkileyecek şekilde çok boyutlu, dinamik bir süreç olduğuna vurgu yapmaktadır. Bu sürecin sonuçları ise durumu ifade eder. Bireyi ve/veya grubu toplumun üyesi yapan, ihtiyaçlarının karşılanmasıdır (Şahin, 2010: 24-25). Sosyal, kültürel, ekonomik, siyasal ya da mekânsal ihtiyaçlardan herhangi birinin karşılanmaması diğerlerini de etkileyip, sosyal dışlanmanın etkisini arttırmaktadır.

Sosyal dışlanmanın birinci gruba uygun olarak yapılan tanımlarına birkaç örnek verilebilir. Giddens (2001: 97-98) sosyal dışlanmayı, yoksulluktan ayırmakta ve yoksulluk, muhtaçlık, düşük gelirlilikte olduğu gibi diğerlerinden daha az kaynağa sahip olma meselesi olmaktan ziyade çoğunluğun sahip olduğu kaynaklardan pay alamama olarak tanımlamaktadır. Bu eşitsizlik durumu, insanların toplumdaki kopmaları yönünde etkisi olan bir süreçtir. Dışlanma bir bireyin hayatının sadece birkaç yönünü değil, az çok tümünü etkileyen koşulları ifade eder. Byrne (1999: 77) sosyal dışlanmayı tanımlarken durum yerine “süreç” üzerinde durmak gerektiğini ifade etmiştir. Percy-Smith’e (2000) göre sosyal dışlanmanın üç temel ögesinden biri

“süreç” üzerine vurgu yapmasıdır (diğer ikisi dezavantajlılık ve ilişkisel boyut). Farrington da (2002) sosyal dışlanmayı bir durum olarak değil; bu durumu yaratan “süreçler” olarak ele alır.

İkinci grup tanımlar incelendiğinde insanların birbirleriyle ve toplumla olan ilişkilerindeki bozulmaların öne çıktığı görülmektedir. Sosyal bağların kopuşu ve sosyal süreçlere katılımın engellenmesi sonucunda topluma entegrasyonun zorlaşması bu tanımların temel vurgusunu oluşturur. Dean’e (1991) göre sosyal dışlanma, sosyal bağlardaki bozulmalar ve genel dezavantajlılık durumunu ifade eder. De Haan’a (2000) göre sosyal dışlanma topluma katılmama ya da toplumun bir parçası olarak kabul edilmişliği yansıtan sosyal bütünleşmenin ve kaynaşmanın karşıtıdır. Duffy’ye (1995) göre sosyal dışlanma ekonomik, sosyal, politik ve kültürel yaşamda yer alamama, yabancılaşma ve toplumun genelinden uzakta kalmadır.

Üçüncü grup tanımlar ise çevresel koşullardan yola çıkarak ekonomik ve sosyal çevreye odaklanır. Dışlanma, bireyin ekonomik ve sosyal çevrenin dışında kalması ile ortaya çıkar ve kaynakların yetersizliği ve beklentilerin düşüklüğü de dışlanmayı artırır. Toplumsal sistemlerdeki yetersizlik ve/veya bizatihi bu sistemlerin sosyal dışlanmayı ortaya çıkarması söz konusu olabilir. Bu sistemler; demokrasi ve toplumsal kurallar, istihdam, sosyal devlet, aile ve toplum sistemi olarak sayılabilir (Alden and Thomas, 1998: 8-9’dan aktaran Şahin, 2010: 26).

Tanımlar arasındaki benzerlikler düşünüldüğünde de temel vurgunun ekonomik boyut üzerinde olması (sosyal, kültürel, siyasal ve mekânsal boyutları göz ardı etmeden) ve çoğu zaman sınıfsızlık, yoksulluk, eşitsizlik, yabancılaşma, irtibatsızlık, yoksunluk, marjinalite, bütünleşememe gibi terimlerle birlikte kullanılmasıdır (Şahin, 2010: 22). Ancak nispeten yaygın olarak kullanılan ve sosyal politika literatüründe en genel tanım olarak kabul edilen bir tanım Walker and Walker tarafından geliştirilmiştir. Walker and Walker sosyal dışlanmayı, kişinin toplumla bütünleşmesini belirleyen sosyal, ekonomik, politik ve kültürel alanlardan tamamen ve kısmen dışlayan dinamik bir süreç olarak tanımlamıştır (Walker and Walker, 1997: 7’den aktaran Şahin, 2010: 30).

Yukarıda da ifade edildiği gibi sosyal dışlanma çok boyutlu bir olgudur. Bu araştırmada

sosyal dışlanmanın ekonomik, sosyo-kültürel ve mekânsal boyutları olduğu kabul edilmiş ve alanda araştırması da bu sınıflandırma ekseninde gerçekleştirilmiştir.

En uç noktasını “hayattan dışlanma”nın (Adaman ve Keyder, 2005: 9) yani yaşamını biyolojik olarak bile sürdürememenin oluşturduğu boyut ekonomik dışlanma boyutudur. Bu boyut iş piyasasından, mal ve hizmet piyasasından ve tüketim toplumundan dışlanmayı içerir.

Sosyo-kültürel boyut inanç, etnik köken, cinsiyet, kültürel özellikler temelli farklılıklar ışığında sosyal ve kültürel hayata yeterince katılamamayı ifade eder.

Mekânsal boyut ise farklı görüntülere sahiptir. Bu araştırmanın konusuyla ilişkili olarak kentin dönüşümünde söz sahibi olamamak, kentte kendine yer bulamamak ve giderek kentsel alanlardan dışlanmak bu boyutla ilintilidir.

Sosyal dışlanmanın burada belirlenen kapsayıcı boyutları arasında sıkı bir bağ bulunmaktadır. Bu boyutlar çoğu zaman birbirini tamamlayan, iç içe geçmiş, bütünsel bir görüntü sunarlar.

3. Kentsel Dönüşüm/Yenileme

Kentsel dönüşüm (Urban Re-generation) kavramı aslında kapsayıcı bir kavramdır ve kentsel alana pek çok müdahale biçimini içinde barındırır. Kentsel Yenileme/Yenileştirme, Yeniden Canlandırma (Revitalisation), Sağlıklaştırma (Rehabilitation), Koruma (Preservation/Concervation), Bezeme (Refurbishment), Sağlamaştırma (Strengthening), Yeniden Yerleştirme (Relocation), Yeniden Kentleştirme (Re-Urbanisation), Eski Dokuda Yeni Bina Yapımı (In-fill Development), Soylulaştırma/Mutenalaştırma (Gentrification), İmar-İslah (Upgrading) gibi kavramlar, kendi anlam içeriklerine uygun olarak, kentin tümüne veya bir bölümüne müdahale edip, orayı dönüşüme uğratmayı ifade etmektedirler.

Kentsel dönüşüm/yenileme ile ilgili pek çok tanıma ulaşmak mümkündür. Bu tanımlar

vurguladıkları, vizyon, amaç, strateji ve yöntemlerine göre farklılık göstermektedirler (Akkar, 2006: 29). Bu nedenle de bu kavramın herkesçe uzlaşılan bir tanımı yoktur. Kocabaş'ın belirttiği gibi (2006: 2) akademik literatür birbiriyle yarışan tanımlamalarla doludur. Ancak kentsel dönüşüm/ yenileme kavramının farklı tanımlamalarında da ortak olarak vurgulanan noktası özünde dinamizm saklı olmasıdır. Bu dinamizm zamanın, doğal ve yapay faktörlerin tahrip ettiği kent dokusunu kente kazandırmada temel faktördür (Özden, 2008: 44).

Buna göre kentsel dönüşüm/yenileme;

Başta yerel yönetimler olmak üzere kamunun öncülüğü ya da işbirliğiyle, kentsel problemlerle başa çıkmayı amaçlayan, *iyi bir yerleşimin* (bir kentin/kentsel alanın) ortaya çıkarılmasına yönelik dinamik bir vizyon ve strateji çerçevesinde kentin doğal, kültürel, tarihsel, sosyal kaynaklarını koruyan ve bu kaynaklarla birlikte kentin ekonomik gelişimini de sağlamayı öngören katılımcı, bütünsel ve kente çok boyutlu müdahaleyi içeren, bu anlamda dinamik ve kapsayıcı bir süreçtir.

İyi bir yerleşim ifadesi, tanımın en önemli vurgusunu oluşturur. İyi bir yerleşimin ortaya çıkabilmesi yaşanabilirlik, hakçalık ve sürdürülebilirlik ilkelerine verilen öneme bağlıdır. İyi bir yerleşim ancak yaşanabilir, adaletli bölüşüm imkânının hâkim olduğu ve gelecek kuşakların ihtiyaçlarına duyarlı bir yerleşim olabilir. Tüm bu ilke ve yaklaşımlar ise kentsel dönüşüm süreçlerinin sosyal dışlanma süreçleriyle mücadele yönünde doğal bir işlev taşıması gerekliliğini ortaya koyar.

4. Türkiye’de Kentsel Dönüşüm Uygulamalarının Kabaca Sınıflandırılması ve NARKENT Projesinin Yeri

Türkiye’de kentsel dönüşümü üç dönemde incelemek mümkündür (Ataöv ve Osmay, 2007: 61-72). **1950-80 yılları arasını kapsayan birinci dönemde** sanayileşme yaşanmış ve buna bağlı olarak kırdan kente yoğun göç başlamış ve gecekondulaşma büyük bir kentsel sorun haline gelmiştir. Gecekondulaşma ve sonrasında bu mahallelerin apartmanlaşması veya temiz-

lenerek farklı nüfus gruplarına açılması, bu dönemin kentsel dönüşüm şeklidir.⁵

İkinci dönem 1980-2000 yılları arasını kapsamaktadır. Küreselleşme ve neo-liberal anlayışın etkisiyle şekillenen bu dönemde kent içi yapılanmayla birlikte kent dışında da yerleşim alanları oluşmuştur.⁶ Bu dönemin kentsel dönüşümü daha çok yaşam kalitesi düşmüş ve riskli alanların yenilenmesi, sağlıklılaştırılması, yeniden canlandırılması veya soylulaştırmaya dayanır.

Bu dönem, Batı'daki gibi bir kentsel dönüşüm geçmişi olmayan⁷ Türkiye'de, el yordamıyla da olsa bir yol arama dönemi olarak nitelendirilebilir. 1980'lerle birlikteyse kentsel dönüşüm projeleri, dönüşümü sağlanamamış gecekondularında tek çözüm yolu gibi görünmeye başlamıştır (Dündar, 2006: 67-68).

Neoliberal bir ideolojik hâkimiyetin söz konusu olduğu ortamda bazı sosyal demokrat belediyeler, göçe bağlı gecekondulaşma ve kent-gecekondular ilişkisini farklı bir bağlamda ele almaya çalışmışlar ve kentsel dönüşümü sadece fiziksel değil, sosyo-kültürel bir araç olarak da kullanmak istemişler, gecekonduyu çağdaş konuta, gecekonduluyu kentliye çevirmeyi ve bu şekilde kenti de geri kazanmayı hedeflemişlerdir.

Ankara'daki Dikmen Vadisi, Aktaş-Atilla, GEÇAK gibi projeler 1980-2000 yılları arasındaki uygulamaların temel karakteristiklerini göstermek bakımından önem taşımaktadır.

Bununla birlikte bu dönemde uygulanan kentsel dönüşüm projelerinin sonuçlarına bakıldığında, uygulamanın başlangıcında belirlenen hedeflere tam olarak ulaşamadığı görül-

⁵ Bu dönemde gecekondularının düzenli konut alanlarına dönüştürülmesi amacıyla yasal düzenlemeler yapılmıştır. 1965 tarihli "Kat Mülkiyeti Kanunu", 1963 tarihli "307 Sayılı Belediye Yasası", 1966 tarihli "775 Sayılı Gecekondular Yasası", 1969 tarihli "1164 Sayılı Arsa Ofisi Kanunu" ve 1972 tarihli "6735 Sayılı İmar Kanunu" bu düzenlemeler arasındadır (Ataöv ve Osmay, 2007: 63).

⁶ Bu dönemde kentsel dönüşüm süreçleri üzerinde belirleyici etkiye sahip olan yasal düzenlemeler yapılmıştır. "3030 Sayılı Büyükşehir Belediye Kanunu", "3194 Sayılı İmar Kanunu" ve "2942 Sayılı Kamulaştırma Kanunu" bu açıdan önemlidir. Bunların yanı sıra "2985 Sayılı Toplu Konut Kanunu" ve 1983-1988 tarihleri arasında çıkmış beş imar affi yasaları da süreç üzerinde etkili olmuştur.

⁷ Daha önce de söz edildiği gibi kentsel dönüşüm olgusu ilk kez Batı'da ortaya çıkmış ve özellikle sosyo-ekonomik çöküntü alanlarının düzenlenmesi, yenilenmesi, canlandırılması şeklinde başlamıştır. Türkiye'de ise bu tür bir süreç yaşanmamış, çoğu zaman gecekondulaşma, apartmanlaşma gibi kendiliğinden ortaya çıkan yapılaşma biçimlerinde belirmiştir.

Gecekonducuların sosyal, kültürel, ekonomik mekânsal anlamlarıyla bir sosyal dışlanmaya maruz kalması hesaplanmamışken, kentsel dönüşüm süreciyle ortaya çıkan mekânsal farklılaşma, bu tür bir sosyal dışlanmayı doğurmuştur. Kentsel dönüşüm alanlarında yapılan pek çok araştırma, bu bölgelerde çok yoğun bir nüfus değişimi olduğunu göstermektedir. Ankara uygulamalarını konu alan bir çalışmada Dündar (2006: 71) bütün uygulamaların %50-%90 oranında nüfus değişimiyle sonuçlandığını ve yeni nüfusun farklı bir sınıfa ait olduğunu belirtmektedir. Bu da kentsel dönüşüm projelerinin önemli ölçüde soylulaştırma işine yaradığını göstermektedir.

Gecekondu alanlarının düşük gelirli, düşük eğitilmiş ve farklı etnik ve inanç özelliklerine sahip grupları da, ortaya çıkan yeni yerleşimin sosyo-ekonomik, kültürel dokusuna ait olmadıklarını hissederek ya da eski gecekondu ile yeni konutları arasındaki değer farkından yararlanmak isteyerek bölgeyi gönüllü/gönülsüz terk etmektedirler.

Uygulanan kentsel dönüşüm projelerinin en fazla eleştiri alan taraflarından biri kiracıların durumudur. Gecekondu alanlarında düşük kira bedelleriyle (ya da bedelsiz olarak) yaşama şansı bulan kiracılar, alanın dönüşüm sürecine girmesiyle birlikte bölgeden ayrılmak zorunda kalmışlardır. Gecekondu sahipleri için üretilen konutlardan hiçbir şekilde hak iddiasında bulunamadıkları gibi, bölgenin dönüşmesi neticesinde ortaya çıkan değerlenmeye bağlı kira artışını da karşılayabilecek güçte değillerdir.

Sürecin sonunda ortaya çıkan bu tür dışlanmaların yanı sıra, sürecin kendisinden dışlanma da söz konusu olmaktadır. Gecekondu bölgesinde yerleşik olanlar, dönüşüm sürecinin nasıl işleyeceği konusunda yeterli düzeyde katılım imkânına sahip olamamışlardır. Projelerde halk katılımı önemli bir konu olmuş ve katılımın sağlanması için bazı yollar denenmişse de, bu çoğu zaman pasif bir katılım düzeyinde kalmış ve gecekonducuların alınan kararlara etki etmesi mümkün olmamıştır. Neticede katılım, ancak ikna ve bilgilendirme şeklinde işlemiştir.

Kentsel yenileme/dönüşüm projeleri uzun süreli uygulamalardır. Ancak, yerel yönetimlerin sınırlı süreler için seçilirler. Dönüşüm süreçleri devam ederken yerel yönetimlerin değişmesi

anlayış değişikliklerine de yol açabilmektedir. Türkiye’deki kentsel dönüşüm süreçlerinin başarılarının belli ölçülerde kalmış olmasının nedenlerinden biri de budur.

Buradan yola çıkarak, 1980 ve 1990’larda uygulanan projelerin, özellikle de sosyal demokrat yerel yönetimler tarafından uygulananların pek çoğunun “iyi niyet ve amaç”larla yola çıkmış olsalar da, düşük gelir gruplarının konut sorunlarının çözümünde kalıcı bir başarı sağladığı söylenemez.

2000’li yıllar ise özel sektörle işbirliğinin hız kazandığı ve ilk kez dönüşümün strateji olarak tanımlandığı dönemdir. Bu dönemin en önemli özelliklerinden biri de kentsel dönüşümün yasalarda yer almasıdır.⁸ Küresel ve ulusal faktörlerin de etkisiyle stratejik planlama, katılımcı ve çok aktörlü karar alma süreçleri gibi yaklaşımlar bu dönemin başlıca tartışma konularıdır. Kentsel yenileme/dönüşüm süreçleri 1980’lerde neoliberal politikalar ekseninde düzenlenmeye başlamış, 2000’li yıllar sonrasında ise küresel kapitalizm rüzgârıyla biçimlenmeye devam etmiştir. Bu noktada kentsel rantlar sermaye birikimi aracı haline gelmiş ve kentsel dönüşüm süreçleriyle üretilen konutlar “barınma hakkı” temelinden sıyrılıp bir meta haline getirilmiştir (URL- 1).

2000’li yılların kentsel yenileme/dönüşüm uygulamalarında baş aktör TOKİ olmuştur. 1981’de yürürlüğe giren ve 1984’te yeniden düzenlenen Toplu Konut Kanunuyla şekillenen TOKİ, 2001’e kadar yaklaşık bir milyon konut için kredi sağlamış ve kendisi de İstanbul Halıkalı ve Ankara Eryaman örneklerinde olduğu gibi konut üretmiştir. Ancak bu tür uygulamalar alt gelir gruplarının konut sorununu çözme konusunda yetersiz kalmıştır (Baysal, 2010, 89-90). Aksine Kuyucu’nun ifade ettiği gibi (2008) devlet kaynaklarının orta ve üst orta sınıflara aktarılmasıyla eşitsizlik ve gerilimleri arttırmıştır.

⁸ Bu dönemde yerel yönetimlerin, yerel aktörlerin katılımıyla mekansal ve kurumsal stratejik planların üretilmesini şart koşan ve “kentsel dönüşüm”ü ele alan yasalar yapıldı. 2004 tarihli “5216 Sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanunu”, 2005 tarihli “5393 Sayılı Belediye Kanunu”, 2005 tarihli “5301 Sayılı İl Özel İdaresi Kanunu”, 2004 tarihli “5226 Sayılı Kanun”, 2005 tarihli “1164 Sayılı Arsa Üretimi ve Değerlendirmesi Hakkında Kanun”, 2005 tarihli “5366 Sayılı Yıpranan Konut Dokularının Yenilenerek Korunması ve Yaşatılarak Kullanılması Hakkında Kanun” ve 2010 tarihli “5998 Sayılı Belediye Kanununda Değişiklik Yapılmasına İlişkin Kanun”.

NARKENT projesi ise 1980-2000 arası ikinci dönem içerisinde yer almakta ve bu dönemin temel özelliklerini göstermektedir.

Narlıdere Kent Yenileme Projesi (NARKENT Projesi) tanıtım broşürü projenin amaçlarını şu şekilde açıklamıştır:

- a. “Kent yenileme projesini yaşamın önüne geçirmek
- b. Yeni bir kent ve sağlıklı bir yaşam ortamı yaratmak
- c. Gecekonduyu kaldırmak, o insanı kent yaşamına çekmek
- d. Kişi çıkarını toplumsal çıkar ile bağdaştırmak
- e. Dar gelirlilerin konut edinmelerini ve bu amaçla örgütlenmelerini sağlamak”

Amaçlardan birincisi olan “kent yenileme projesini yaşamın önüne geçirmek” maddesinde de bazı açıklamalar yapılmış ve bu maddenin hedefleri netleştirilmiştir:

“Gecekondu insanın sosyal yapısını iyileştirmek, onları yaşanabilir mekânlara yerleştirmek, sağlıklı ve genç nesiller yetiştirmektir.

Dar ve orta gelir düzeyindeki yurttaşlarımıza ‘İnsan hakkı-Yaşam hakkıdır’ özdeyişi içeriğinde ucuz konut, yakın çevre ilişkisinde yaşanabilir konut üretmek ve mülkiyet hakkı vermektir.

Altyapısıyla, yoluyla, kanalıyla, sosyal tesis ve bol yeşili ile yarının güvencesi olan çocukların oyun alanları ve eğitim tesisleriyle bir bütün olarak kent parçası oluşturmaktır.

...Amaç, insandır.

Amaç, Hakça yaşamdır.

Amaç, yaşanabilir ortam yaratmaktır.”

NARKENT Projesinin örgütlenmesi “kent kooperatifçiliği” yoluyla gerçekleştirilmiştir. Konut açığının kapama ve düzenli kentleşme amaçlarını gerçekleştirme konusundaki en önemli kaynak kent rantlarını akılcı kullanmaktır. Broşürde, bu görevin kent yöneticilerinde olduğu ve kent kooperatifçiliğinin de bu süreci yaşama geçirmedeki en akılcı yol olduğu belirtilmektedir.

Proje çerçevesinde ilk etapta NARKENT adı verilen bloklar inşa edilerek, 376 gecekonduluya, sahip olduğu gecekondunun büyüklüğü önemsizdir, her gecekondu için brüt 85 m² büyüklüğünde bir daire teslim edilmesi planlanmıştır. Eski gecekonduların arsa bedelleriyle yeni daireleri arasındaki fiyat farkını 48 ayda taksitlendirerek ödemeleri karara bağlanmıştır.

NARKENT blokları bitip de, gecekondular evlerini terk ettiği ve bu bloklara taşındığında ise bir üst birlik olan NARKENT Narlıdere Konut Yapı Kooperatifleri Birliği tarafından örgütlenen birim kooperatifler, gecekondularca boşaltılan alanda kendi üyeleri için (yaklaşık 1200 üye) 100 m² brüt alanlı konutlar üretecektir. Kooperatifler, kendi üyeleri için konut üretecekleri yaklaşık 650.000 m² araziye, sekiz NARKENT bloğunu bitirip, gecekondulara teslim etmeleri karşılığında almışlardır.

Süreç, broşürde söz edilenden biraz farklı olarak işlemiş, 376 yerine 342 daire üretilmiş (bazı gecekondular, arazi bedellerini alıp, sürece katılmamışlar), kooperatifler, kendi üyeleri için 100 m² olarak açıkladıkları daire büyüklüklerini 120 m²'ye çıkarmışlardır (yapılan görüşmelere göre, üyelerinden gelen talepler doğrultusunda).

2000’li yılların başında gecekondular NARKENT bloklarına geçtikten sonra boşaltılan alanda başlayan çalışmalarla kooperatifler, kendi üyelerine konut yapımı sürecini, geç de olsa, başlatmışlardır. Geline aşamada bu konutlar da tamamlanmış ve İkinci İnönü Mahallesi, öncekinden çok daha yoğun bir nüfusa sahip olmaya başlamıştır. Başta (broşürde de geçtiği şekilde) “orta sınıfın”, (kooperatif temsilcileri, muhtar gibi süreçte aktif rol oynamış aktörlerin vurgulamalarında görüldüğü gibi) “emekçilerin” yerleşeceği söylenen alanda sınıfsal bir değişiklik göze çarpmaktadır. Dairelerin genişlemiş, konforlarının artmış olması, bölgenin son yıllardaki değerinin de çok hızlı bir şekilde yükselmesiyle birleşince, henüz inşaat aşamasında

ya da daire biter bitmez satış imkânı yaratmıştır. Mahallenin bu kısmında bulunan dairelerin hareketliliği emlakçılarla görüşmelerde açıkça ortaya çıkmaktadır. Mahallede gözlenen bu yöndeki bir hareketlilik, başta bölgenin sosyo-ekonomik yapısı olmak üzere etnik ve inançsal yapısı üzerinde de etkili olma potansiyeli taşımaktadır.

5. Mahalleye İlişkin Bazı Bilgiler ve Anket Bulgularının Sosyal Dışlanmanın Boyutları Ekseninde İncelenmesi

5. 1. İkinci İnönü Mahallesinin Ayrışmış Görünümü

İkinci İnönü Mahallesi Gecekondu, NARBEL ve NARKENT olarak üç konut alanına bölünmüş ve anketlerin uygulanması ve bulguların değerlendirilmesi bu çerçevede gerçekleştirilmiştir. Bu tür bir ayırım, mahallede yapılan gözlemlerin sonucudur.

NARKENT alanı kentsel yenileme süreci sonucunda gecekonduları karşılığında bir apartman dairesi almış olanların yaşadığı sekiz bloğu kapsamaktadır.

Foto 1: NARKENT Blokları

Foto 2: Bir NARKENT Bloğu

Foto 3: En bakımlı NARKENT Bloğu NARBEL'e bakıyor

Foto 4: Bloklar oldukça eğimli bir bölgeye inşa edilmiş

Foto 5: NARKENT ve Arkada NARBEL Blokları

NARBEL⁹ alanı, belediye öncülüğünde gerçekleştirilmiş olan 22 konut bloğundan oluşmakta ve bu konutlarda yaşayanlar, diğer alanlarda yaşayanlardan sosyo-kültürel ve ekonomik açıdan farklıdırlar. Bulgular incelendiğinde de görüleceği üzere NARBEL'liler çalışma alanı, gelir düzeyi, eğitim durumu, göçmenlik vs gibi pek çok faktör bakımından diğer gruplardan farklılaşmakta ve bu farklılıklarını yaşam alanlarına da yansıtmaktadırlar. NARBEL alanındaki bloklar, NARKENT bloklarından çok daha bakımlı ve çevresi çok daha özenlidir.

⁹ NARBEL blokları, gecekondü dönüşümü öncesi (NARKENT Projesi öncesi) belediye öncülüğünde kurulmuş bir kooperatif tarafından inşa edilmiştir. NARKENT projesinden tamamen ayrı olan bu uygulamada amaç orta sınıfı taksitle ev sahibi yapmak olmuştur.

Ancak bu noktada NARBEL'le ilgili bir açıklama daha yapmak gerekmektedir. Her ne kadar NARBEL alanına orta sınıf yurttaşların yerleşmesi planlanmışsa da, mahalle hakkında İzmir genelinde varolan olumsuz yargılar ve gecekondü bölgesinin içinden geçilerek ulaşılabilmesi nedeniyle, mahallenin geri kalanına yakın bir sosyo-ekonomik kesimin yerleştiği bir alan olmuştur. En başta NARBEL'den konut sahibi olmak için kooperatife girenler, bu konutları daha çok kiraya vermiş burada oturmayı tercih etmemişlerdir. Böylelikle de NARBEL sakinleri ağırlıklı olarak gelir düzeyi yoksulluk sınırı civarında olan (%56'sı 1000 TL'nin altında bir gelire sahip - 2009'da TUIK tarafından açıklanan yoksulluk sınırı 825 TL idi) kiracılardan (%50'si kiracı) oluşmuştur.

NARBEL'liler konut ve konut çevrelerine gösterdikleri bu özen nedeniyle övünmekte ve bunu NARKENT örneği üzerinden bir "kültür farkı" olarak açıklamaktadırlar.

Foto 6: NARBEL Bloklarının NARKENT tarafından görünüşü

Foto 7: NARBEL bloklarından birinin bahçesi

Foto 8: Bir NARBEL bloğunun girişi

Foto 9: Bir NARBEL bloğunun bahçesi

NARBEL Bloklarında ikamet edenlerin yaşam alanlarına dikkat etmelerinin yanı sıra, NARKENT bloklarıyla yan yana olmalarına rağmen kentsel hizmetlerden daha fazla yararlandıkları görülmektedir. Belediye tarafından bölgeye yerleştirilen çocuk oyun alanı ve spor aletleri, neredeyse NARBEL sakinlerine mahsus olduğu vurgulanırcasına NARKENT'e uzak alanlara konulmuştur.

Foto 10: NARBEL bloklarının sonunda bulunan spor aletleri (NARKENT'e en uzak bölge)

Foto 11: NARBEL bloklarının altında bulunan Kemal Sunal Parkı ve NARBEL blokları

Gecekondu alanı ise mahallenin, tamamı olmasa da önemli bir kısmı gecekondu olan ve muhtemel bir kentsel yenileme sürecine konu olacak kesiminde yaşayanlardan oluşmaktadır.

Foto 12: Mahallede bir gecekondu 1

Foto 13: Mahallede bir gecekondu 2

Foto 14: Mahallede bir gecekondu 3

Foto 15: Bir gecekondu ve sahip olduğu manzara

Mahallede bu üç konut alanının dışında, şu anda NARKENT Bloklarında ikamet eden eski gecekonduların boşalttığı alanda inşa edilen ve bazıları bitmiş, bazıları bitmek üzere olan orta ve üst sınıfa yönelik konutlar bulunmaktadır. Yerleşimleri tam olarak gerçekleşmediği için örnekleme dâhil edilmeyen bu kısım mahallenin mekânsal olduğu kadar sosyal yapısı üzerinde de etkili olma potansiyeli taşımaktadır. 1200 adet inşa edilen bu bloklar gecekonduların hemen üstünden başlamaktadır.

Foto 16: Yeni bloklar gecekondu sokağının yanında yükseliyor

Foto 17: Gecekondular ve yeni bloklar

Foto 18: Gecekonduların boşalttığı alana yapılan konutlar (NARKENT tarafından görünüşü)

Foto 19: Yeni bloklar ve deniz manzarası

5. 2. Bulgular

Alan araştırmasından çıkan bulgular, sosyal dışlanmanın boyutları ekseninde sunulmaktadır.

5. 2. 1. Sosyal Dışlanmanın Ekonomik Boyutu

İşgücüne katılım, dışlanmanın ekonomik boyutu olduğu kadar tüm boyutları içerisinde de en önemli faktörü oluşturur. Mahalledeki gruplar arasında işgücüne katılım imkânı en zayıf olanların NARKENT'liler olduğu görülmektedir.

Tablo 2. İş Kollarının Niteliğine Göre Çalışma Durumu (Hanehalkı Reisi)

İş Kollarının Niteliksel Sınıflandırılması*	GECEKONDU		NARBEL		NARKENT	
	Fr	%	Fr	%	Fr	%
1. Grup: Düzenli ücretle özelde veya kamuda çalışan memurlar	2	2,5	6	12,0	2	3,6
2. Grup: Düzenli ücretle özelde veya kamuda çalışan işçiler	9	11,4	16	32,0	8	14,3
3. Grup: Kendi hesabına yönelik, sermaye ve/veya hüner isteyen işlerde çalışanlar	3	3,8	3	6,0	1	1,8
4. Grup: Kendi hesabına veya düşük ücretli olarak düzensiz işlerde çalışanlar	20	26,0	1	2,0	22	39,6
5. Grup: Emekliler	36	46,8	20	40	9	16,2
6. Grup: İşsizler, çalışmayanlar vs	9	11,7	4	8	14	25,2

(*) Bu sınıflandırmada birinci grup, kamu kurumlarında veya özel sektörde çalışan memurları kapsamaktadır. İkinci grup yine kamu veya özel sektörde çalışan işçileri kapsamaktadır. Üçüncü grup, kendi hesabına ve -

Mahallede özellikle Gecekonu ve NARKENT alanlarında dördüncü grup çalışanların yoğunlaştığı, bu grup içerisinde de özellikle inşaat işçiliğinin önemli bir yer tuttuğu söylenebilir. İnşaat işçiliğinin yaygın bir meslek olarak öne çıkmasının nedeni, sadece İkinci İnönü mahallesinde değil, gecekondu mahallelerinin tümü için geçerli olabilecek özelliklerden kaynaklanmaktadır. İnşaat işçiliği, gecekondusunu kendi yapanlar için, gecekondu inşaatı sürecinde doğal olarak kazandıkları deneyim neticesinde sahip oldukları bir meslektir. Bu, bir “altın bilezik” olarak kabul görmüş ve özellikle yapsatçı inşaat faaliyetlerinin yoğun olduğu 1980’ler ve 1990’larda iş bulma sıkıntısı yaşamalarını engelleyecek bir çalışma alanı olarak inşaatlara yönelmelerine neden olmuştur. Ayrıca inşaat işçiliği ek bir sermaye, özel bir hüner ve eğitime de gerek duymayan bir meslek dalıdır. Eli daha yatkın olanlar, inşaatların ince işçiliklerine yönelirken; diğerleri kaba inşaat süreçlerinde çalışmaktadırlar.

Hanehalkı reisleri açısından iş arayan işsizlerin oranına bakıldığında ise en dezavantajlı kesimin NARKENT bölgesi olması dikkat çekicidir. NARKENT’te yaşayanların emeklilik açısından da diğer bölgelerin gerisinde kalması göz önünde tutulduğunda, aktif çalışma döneminde¹⁰ olan kişilerin dönemsel şartlardan en fazla etkilenen kesim olması dolayısıyla işsizlikle karşı karşıya kalma riskinin arttığı sonucuna varılabilir. Bu sonuç NARKENT bölgesinde yaşayanların çalışma alanından en fazla dışlanan grup olduğunu göstermektedir.

Araştırmada kadınların çalışma hayatına katılımı da oldukça düşük çıkmıştır. Oranlara göz atıldığında çalışanlar (emekliler de dâhil olarak) Gecekonu alanında %3,9; NARKENT’te %12,6 ve NARBEL’de %20 görülmektedir.

Sosyal Güvenceye sahip olmak açısından da çalışma alanımızda en dezavantajlı kesimin NARKENT bloklarında yaşayanlar olduğu ortaya çıkmıştır. NARBEL’de yaşayanların

¹⁰ NARKENT alanında yaşayanlar aktif yaş gruplarının oranı bakımından mahallenin en genç yaş grubunu oluşturmaktadırlar. NARKENT alanında yaşayan nüfusun %72’si çalışma bakımından aktif dönem sayılan 50 yaş altında bulunmaktadır.

sermaye ve/veya hüner gerektiren işler yapan küçük-orta esnaf ve zanaatkârlardan oluşmaktadır. Dördüncü grupta sermaye ve/veya hüner gerektirmeyen kendi hesabına veya düşük ücretli olarak düzensiz işlerde çalışan inşaat işçisi, pazarcı, dönemli/mevsimlik işçi vs bulunmaktadır. Beşinci grupta çalışma hayatında aktif yer almayan emekliler yer alırken altıncı grup ise işsizleri, çalışmayanları vs barındırmaktadır

sadece % 6'lık bir kesimi sosyal güvenlik şemsiyesinin dışında kalırken bu oran Gecekondu alanında % 15,2'ye NARKENT alanında % 26,8'e çıkmaktadır.

Tablo 3. Sosyal Güvence

SGK güvenceniz var mı?	GECEKONDU		NARBEL		NARKENT	
	Fr	%	Fr	%	Fr	%
SGK güvencesi var	61	77,2	47	94,0	36	64,3
SGK güvencesi yok	12	15,2	3	6,0	15	26,8
Başkasının üzerinden bakılıyor	-	-	-	-	2	3,6
Yeşil Kartı var	6	7,6	-	-	3	5,4
Toplam	79	100,0	50	100,0	56	100,0

Yoksullar Mahallesi

Haneye giren aylık gelirler incelendiğinde her üç grupta da 500-1000 TL arasında bir yoğunlaşma görülmektedir. Ancak 1000 TL'nin üzerinde gelire sahip olan aileler incelendiğinde NARBEL'de yaşayanların nispeten daha varlıklı oldukları tespit edilebilir. 1000 TL'nin üzerinde gelire sahip olma durumuna göre bakıldığında Gecekondu ve NARKENT alanlarında sırasıyla %7,6 ve 14,3'lük oranlar gözlenirken; NARBEL'de 1000 TL'nin üzerinde gelire sahip olanların oranı %44'e ulaşmaktadır.

Tablo 4. Hanenin Aylık Geliri

Haneye giren aylık geliriniz ne kadardır?	GECEKONDU		NARBEL		NARKENT	
	Fr	%	Fr	%	Fr	%
500 TL'nin altında	21	26,6	2	4,0	9	16,1
501-1000 TL arasında	52	65,8	26	52,0	39	69,6
1001-1500 TL arasında	5	6,3	10	20,0	6	10,7
1501-2000 TL arasında	1	1,3	9	18,0	2	3,6
2001-2500 TL arasında	-	-	-	-	-	-
2501-3000 TL arasında	-	-	2	4,0	-	-
3001 TL ve üzeri	-	-	1	2,0	-	-
Toplam	79	100,0	50	100	56	100,0

Bu tablo TÜİK tarafından açıklanan açlık ve yoksulluk sınırları açısından düşünüldüğünde, mahallelinin gelir perspektifi daha da belirginleşmektedir. TÜİK'in 2009 yılı için hesapladığı rakamlara göre 4 kişilik bir ailenin açlık sınırı 287 TL; yoksulluk sınırı ise 825 TL'dir. Buna göre 1000 TL'nin altında gelire sahip olanlar Gecekondu, NARBEL ve NARKENT alanlarında sırasıyla %92,4, %56 ve %85,7 ile oldukça yüksek oranlarda bulunmaktadır. Bu ra-

kamlar bize İkinci İnönü Mahallesi'nin tamamına yakınının yoksulluk sınırının içinde veya yakınlarında olduğunu göstermektedir.

Kenti tanımaya ekonomik engel

Kişinin yaşadığı kentin bir parçası ve sunduğu olanaklardan yararlanması, kenti tanımasıyla mümkündür.

Tablo 6. iki açıdan incelenebilir. Ekonomik perspektiften bakıldığında, şehir içi yol masrafının “nadiren”, “çoğunlukla” veya “her zaman” düşünülüyor olması, mahallelilerin geçim koşullarının çok zor olduğunu göstermektedir. Kente aidiyet duygusunun gelişimi açısından bakıldığında, kentte seyahat yapmayan, dolaşmayan, gezmeyen insanların (özellikle de göçmenlerin) kendilerini o kentin bir üyesi hissetmelerinin oldukça zorlu bir süreç olacağı su götürmez bir gerçektir. Kendini kente ait hissetme, kentlilik duygusunu ve bilincini kazanma, kentte vakit geçirme ve kentin olanaklarından yararlanmayla mümkün olur.

Tablo 6. Kenti Tanımada Yol Masrafının Etkisi

Şehir içinde uzak bir yere gitmeniz gerektiğinde yol masrafı sizi düşündürüyor mu?	GECEKONDU		NARBEL		NARKENT	
	Fr	%	Fr	%	Fr	%
Hayır yol masrafını hiç düşünmem	5	6,3	8	16,0	2	3,6
Nadiren düşünürüm	1	1,3	5	10,0	1	1,8
Çoğunlukla düşünürüm	29	36,7	24	48,0	43	76,8
Her zaman düşünürüm	44	55,7	13	26,0	10	17,9
Toplam	79	100,0	50	100	56	100,0

Ekonomik eksiklik ve maddi yetersizlikler başta Gecekondular ve NARKENT alanlarında yaşayanlar olmak üzere tüm mahallelileri, kentin tüketim olanaklarından yararlanma konusunda sınırlandırmakta; kentsel tüketim olanaklarına mekânsal yakınlığa rağmen yetersiz yararlanmaya yol açmaktadır.

Gecekondular ve NARKENT'liler İlkokul Mezunu

Günümüzde eğitim görmüş, hatta üniversite eğitimi almış işsizlere ve yoksullara rast-

lamak çok olağan bir durum gibi görünse de, eğitimin bu sorunlarla başa çıkmanın en etkili yollarından biri olduğu söylenebilir. Sosyal dışlanma açısından bakıldığında da, bu olgunun özellikle ekonomik boyutuyla mücadelede eğitim büyük önem taşımaktadır. Eğitim, kişilere yaşam boyu kazanç ve statülerini yükseltebilme fırsatı sunar.

Tablo 7. Eğitim Durumu (Hanehalkı Reisi)

Eğitim	GECEKONDU		NARBEL		NARKENT	
	Fr	%	Fr	%	Fr	%
Okur-Yazar Değil	4	5,1	-	-	5	8,9
Diplomasız Okur-Yazar	17	21,5	1	2,0	4	7,1
İlkokul (1. Kademe)	45	57,0	11	22,0	33	58,9
Ortaokul (2. Kademe)	6	7,6	6	12,0	7	12,5
Lise	6	7,6	16	32,0	4	7,1
Üniversite	1	1,3	16	32,0	2	3,6
Yüksek Lisans- Doktora	-	-	-	-	1	1,8
Toplam	79	100,0	50	100,0	56	100,0

Hane reislerinin eğitim durumları incelendiğinde Gecekondu ve NARKENT alanlarında birbirine benzer sonuçlarla karşılaşılmaktadır. İlkokul (5 yıllık birinci kademe) mezunları her iki alanda da sırasıyla %57 ve %58,9 ile en büyük orana sahiptir. NARBEL'e bakıldığında ise yoğunluğun %32'şer ile Lise ve Üniversite mezunlarında olduğu göze çarpmaktadır. Okur-Yazar olmayanların oranı da Gecekondu ve NARKENT'te sırasıyla %5,1 ve %8,9 olurken, NARBEL'de okur-yazar olmayana rastlanmayışı da mahalle içi alanlar arasındaki farklılığı yansıtmaktadır.

Hanehalkı reislerinin eğitim durumları, yaş grupları ve eğitim düzeyleri arasındaki ilişkiyi gösterecek şekilde çapraz tablolar yardımıyla da analiz edilmiştir. Bu tablolar üzerinde yapılan hesaplamalara göre kişi başına düşen eğitim yılı¹¹ açısından en avantajlı alan NARBEL iken, en dezavantajlısı Gecekondu alanıdır. Kişi başına düşen eğitim yılı açısından Gecekondu alanının ortalaması 4,48; NARKENT alanının ortalaması 5,57; NARBEL alanının ortalaması ise 10,38'dir.

¹¹ Kişi başına düşen eğitim yılını bulmak amacıyla ilköğretim birinci kademe mezunu sayısı 5 ile; 2. Kademe mezunu sayısı 8 ile; lise mezunu sayısı 11 ile; üniversite mezunu sayısı 15 ile ve yüksek lisans mezunu 17 ile çarpılmış ve örneklem sayısına bölünmüştür.

5. 2. 2. Sosyal Dışlanmanın Sosyo-Kültürel Boyutu

Sosyo-kültürel dışlanma doğal olarak belli ölçüde ekonomik kaynaklarla ilişkilidir. Ancak sadece bu faktörle açıklanamaz. Dışlanmanın bu boyutu en genel şekliyle sosyal ve kültürel hayata dilediğince katılmama olarak ifade edilebilir. Göçmenlik, farklı etnik köken, inanç, cinsel tercih gibi özellikler, sosyo-kültürel dışlanmanın nedeni olabilir ve bu özelliklere sahip olan kişi ve gruplar aşağılanma, horlanma, etkinliklere alınmama gibi dışlayıcı davranışlara maruz kalabilirler.

Tablo 8. Alt Bölgeler Bazında Hanehalkı Reislerinin Doğum Yerleri

Alt Bölgeler	GECEKONDU		NARBEL		NARKENT	
	Fr	%	Fr	%	Fr	%
TR21 (Tekirdağ Albölgesi)	-	-	2	4	-	-
TR22 (Balıkesir Albölgesi)	-	-	1	2	-	-
TR31 (İzmir Albölgesi)	3	3,8	9	18	5	8,9
TR32 (Aydın Albölgesi)	4	5,1	-	-	-	-
TR33 (Manisa Albölgesi)	4	5,1	4	8	1	1,8
TR41 (Bursa Albölgesi)	1	1,3	1	2	-	-
TR42 (Kocaeli Albölgesi)	-	-	1	2	-	-
TR51 (Ankara Albölgesi)	1	1,3	1	2	-	-
TR52 (Konya Albölgesi)	2	2,5	1	2	-	-
TR71 (Kırıkkale Albölgesi)	1	1,3	2	4	1	1,8
TR72 (Kayseri Albölgesi)	8	10,1	8	16	18	32,1
TR83 (Samsun Albölgesi)	4	5,1	4	8	6	10,7
TR90 (Trabzon Albölgesi)	-	-	3	6	-	-
TRA1 (Erzurum Albölgesi)	11	13,9	4	8	4	7,1
TRA2 (Ağrı Albölgesi)	23	29,1	2	4	9	16,1
TRB1 (Malatya Albölgesi)	9	11,4	2	4	7	12,5
TRB2 (Van Albölgesi)	2	2,5	-	-	1	1,8
TRC1 (Gaziantep Albölgesi)	-	-	-	-	-	-
TRC2 (Şanlıurfa Albölgesi)	5	6,3	3	6	4	7,1
TRC3 (Mardin Albölgesi)	1	1,3	1	2	-	-
Yurtdışı	-	-	1	2	-	-
Toplam	79	100,0	50	100,0	56	100,0

Hanehalkı reislerinin doğum yerleri incelendiğinde birbirine daha fazla benzemesi muhtemel olan Gecekondu bölgesi ve NARKENT bloklarında Doğu Anadolu Bölgesi ve İç Anadolu Bölgesi doğumluların yüksek olduğu görülmektedir. NARBEL’de yaşayanlar ise ağır-Sosyoloji Araştırmaları Dergisi / Journal of Sociological Research - 2013 / 1

lıklı olarak Ege ve İç Anadolu Bölgelerinde doğmuşlardır.

Göçün arkasında ekonomi yatıyor

Tablo 9’da açık uçlu olarak sorulmuş soruya verilen cevaplar sınıflandırılmış halde bulunmaktadır. Tablo incelendiğinde de görüleceği üzere İzmir’e göç etmiş olmanın arkasında yatan en temel neden ekonomiktir. Gecekondu ve NARKENT alanlarında yaşayan göçmenlerin 3/4’ünün göç nedenini ekonomik problemler, işsizlik, yoksulluk gibi sorunlar oluşturmaktadır. NARBEL, biraz farklılık göstermekle beraber, İzmir’e göç etmiş olanların yaklaşık yarısının (NARBEL’de göç edenlerin toplam içindeki oranı % 66’dır) ekonomik nedenlerle İzmir’e gelmiş olması önemli bir göstergedir.

Tablo 9. Göç Etmede Etkili Faktörler

İfadeler	GECEKONDU		NARBEL		NARKENT	
	Fr	%	Fr	%	Fr	%
“Terör”/ “PKK”/ “Siyasi”/Politik”/ “Köyü Boşalttılar”	4	5,1	-	-	2	3,6
“Ekonomik Problemler” / “Geçinmedik”/ “Ekmek Kavgası”/ “İşsizlik”/ “Çalışmaya Geldik”/ “Yoksulluk”/ “Çocukların iş imkânlarının olmaması”/ “İş sebebiyle”/ “Orada bir şeyimiz yoktu”	61	77,3	16	32,0	41	72,7
“Görev nedeniyle tayin”/ “Çocukların işi nedeniyle”	1	1,3	7	14,0	-	-
“Evlilik”/ “Çocukluğumdan Beri Buradayım”/ “Ailenin Çoğunun Dışarıda (başka şehirlerde) olması”/ “Ailem Buradaydı”/ “Kocam karar verdi”/ “Kocam istedi ben bir şey diyemedim”	5	6,4	3	6,0	9	16,1
“Okul/egitim”/ “Çocukların okulu nedeniyle”/ “Çocukların geleceği için”	-	-	6	12,0	-	-
“Hastalık”	-	-	-	-	1	1,8
“Arazime Termik Santral Yapıldı, Taşınmak Zorunda kaldım”	1	1,3	-	-	-	-
“Kan davası”	1	1,3	-	-	-	-
“İzmir Daha Güzel Bir Kent”	-	-	-	-	1	1,8
“Değişiklik Olsun Diye”	-	-	1	2,0	-	-
Cevap vermek istemeyenler	1	1,3	-	-	-	-
Göçle gelmemiş Olanlar	5	6,3	17	34,0	2	3,6

Memlekete geri dönme fikrine NARKENT’liler daha sıcak bakıyor

Araştırmada iş ve konut imkânı sağlanması durumunda memleketine geri dönmek isteyenlerin oranı %20’ler düzeyinde çıkmıştır (Bkz. Tablo 10). Gecekondu ve NARKENT alanlarında daha yüksek geri dönme isteği; kentsel hayata dâhil olamama, kente aidiyet hissinde

zayıflık gibi risklerin daha fazla olduğuna yönelik değerlendirmeye yol açmaktadır. En yüksek geri dönme isteğinin NARKENT’te çıkmış olması da oldukça dikkat çekicidir. NARKENT’te yaşayanların yaklaşık dörtte biri, yasal ev sahibi olmalarına rağmen memleketine geri dönmeyi bir ihtimal olarak görmektedirler. Dolayısıyla göçmenlerin, göç ederek gelmiş oldukları yerde ev sahibi olmaları önemli olmakla birlikte yeterli değildir. Daha sonraki tablolarda da görüleceği üzere, pek çok başka faktörün yanında konuttan memnuniyet derecesi de etkili bir unsurdur.

Tablo 10. Memleket Geri Dönme Düşüncesi

İş ve konut imkânı sağlansa memleketinize geri dönmeyi düşünür müsünüz?	GECEKONDU		NARBEL		NARKENT	
	Fr	%	Fr	%	Fr	%
Evet düşünürüm	17	21,5	7	14,0	15	26,8
Hayır düşünmem	57	72,2	26	52,0	39	69,6
Göçle gelmemiş Olanlar	5	6,3	17	34,0	2	3,6
Toplam	79	100,0	50	100,0	56	100,0

Kimliğin dayandığı asıl temel: inanç

Tablo 11. incelendiğinde mahallede yaşayanların kendini tanımlamalarında dayandıkları asıl unsurun inançlar olduğu gözlenmektedir. Özellikle Alevilik belirleyici kimlik olarak öne çıkmıştır.

Tablo 11. Kendini Tanımlarken Kullandığı Kimlikler

Kendinizi tanımlarken daha çok hangi özelliğinizi öne çıkarıyorsunuz?	GECEKONDU		NARBEL		NARKENT	
	Fr	%	Fr	%	Fr	%
Hiçbiri	-	-	1	2,0	-	-
Türk	22	28,6	18	36	10	18
Azeri	1	1,3	-	-	-	-
Kürt	16	20,8	3	6	9	16,2
TC Vatandaşı	1	1,3	-	-	-	-
Müslüman	24	31,2	9	18	10	18
Alevi	26	33,8	12	24	28	50
Emekçi/İşçi	2	2,6	-	-	-	-
Asker	1	1,3	-	-	-	-
Yehova Şahidi	-	-	-	-	1	1,8
Mesleki	-	-	2	4	1	1,8
Memleket	8	10,4	7	14	6	10,8
İnsan	5	6,5	10	20	5	9,0

Gecekondu alanında anket uygulananların toplamda %33,8’i, kendisini tanımlarken Alevilik inancına vurgu yapmıştır (%26,6 kendisini sadece Alevi olarak tanımladığını söyle-

miştir). Bu oran NARKENT alanında %50'ye çıkmıştır (sadece Alevi olduğunu söyleyenler %33,9).

NARBEL alanında ise toplam içinde %24 kimliğini tanımlarken Alevilik özelliğini kullanmıştır (sadece Aleviliği sayanlar %16).

Müslümanlık, Sünnilik gibi ifadelerle birlikte düşünüldüğünde Gecekondu alanının %48,4'ü, NARKENT alanının %57,4'ü, NARBEL alanının ise %34'ü kendisini sahip olduğu inançlarla tanımlamaktadır.

Gecekondu ve NARKENT'te yaşayanların üçte biri kendilerini dışlanmış hissediyorlar

Araştırmada, mahallede yaşayanların, kendilerini herhangi bir konuda ve herhangi bir kurum, grup vs tarafından dışlanmış hissedip hissetmediklerini anlamak üzere doğrudan bir soru sorulmuştur. “Hiç kendini toplumda dışlanmış, hor görülmüş hissettiniz mi?” şeklinde sorulmuş olan soruya verilen cevaplar aşağıda tablolştırılmıştır (Bkz. Tablo 12.).

Tablo 12. Hiç Kendini Dışlanmış Hissetti Mi?

Kimlik	Cevap	GECEKONDU		NARBEL		NARKENT	
		Fr	%	Fr	%	Fr	%
Türk	Evet	10	45	2	11	4	40
	Hayır	12	55	16	89	6	60
Kürt	Evet	9	56,2	2	66,6	4	44,4
	Hayır	7	43,8	1	33,3	5	55,5
Alevi	Evet	11	42,3	6	50	10	35,8
	Hayır	15	57,7	6	50	18	64,2
Memleket	Evet	1	12,5	1	14,3	3	50
	Hayır	7	87,5	6	85,7	3	50
Tümü	Evet	28	35,4	10	20,0	20	35,7
	Hayır	51	64,6	40	80,0	36	64,3

Tabloya göre, tümü üzerinden bir analiz yapıldığında, Gecekondu ve NARKENT alanlarında yaşayanların aşağı yukarı 1/3'ünün dışlanma hissettikleri ortaya çıkmaktadır. Bu oran

NARBEL’de % 20’ye düşmektedir.

Gecekondu ve NARKENT’in asıl dışlanma konusu: Alevilik ve mezhep farklılığı

Aşağıdaki tablo 13, dışlananların hangi konularda dışlandıklarının göstermektedir. Tablo incelendiğinde özellikle Aleviliğinden, mezhep farklılığından, inancından dolayı dışlandığını düşünenlerin nispeten bir yoğunluk içerdiği gözlenebilir. Bunların yanında etnik ve ekonomik nedenlerle dışlandığını düşünenler de belli bir yoğunluk içermektedir.

Tablo 13. Dışlanma Konusu

Hangi konuda dışlandınız?	GECEKONDU		NARBEL		NARKENT	
	Fr	%	Fr	%	Fr	%
“Fakiriz diye”, “Maddi” “Yardım başvurusu” “Yeşil Karth olduğumuz için”	3	3,9	-	-	4	7,2
“Her türlü sorunda”	-	-	1	2	4	7,2
“Kürt olduğumuz için”	4	5,2	-	-	2	3,6
“Alevi olduğumdan”/ “Mezhep farklılığından”	6	7,8	1	2	8	14,4
“İnanç/Düşünce/Manevi”	-	-	-	-	1	1,8
“Kültürel farklılık nedeniyle”	1	1,3	1	2,0	-	-
“Çalışma esnasında”	1	1,3	1	2,0	2	3,6
“Etnik ırk tarafından” (hâkim etnik köken)	1	1,3	-	-	-	-
“İş konusunda”	1	1,3	-	-	-	-
“İnsanlar bizi umursamıyor”	1	1,3	-	-	-	-
“Tapu sorunları”	1	1,3	-	-	-	-
“Gecekonduya oturduğumuz için”	2	2,6	-	-	-	-
“Türk olduğum için”	1	1,3	3	6,0	-	-
“Türk oldukları için”	2	2,5	-	-	-	-
“Yabancı olduğumuz için”	1	1,3	-	-	1	1,8
“Dil”	1	1,3	-	-	-	-
“Otobüse binmemizi istemiyorlar”, kötü kokuyormuşuz”	1	1,3	-	-	-	-
“Konumundan dolayı”	-	-	1	2,0	-	-
Fikrim yok/Bilmiyorum/Hatırlamıyorum	3	3,8	-	-	-	-
Dışlanma hissetmeyenler	51	64,6	40	80,0	36	64,3

Bu tabloda dikkat çekici bir başka nokta, “gecekonduya oturduğu için” dışlanma hissedilenlerin oranındaki düşüklüktür. Bu sonuç gecekondu sakinlerinin, sanılanın aksine, gecekonduya oturmaları nedeniyle dışlanma hissetmediklerini ortaya koymaktadır. Ancak, sadece bu konuyla ilgili olarak yapılacak bir çalışma, değişik sosyal ve kültürel ortamlarda farklı sonuçlar

ortaya koyabilecektir.

5. 2. 3. Sosyal Dışlanmanın Mekânsal Boyutu

Bu başlık altında “konut hakkı” temelinde NARKENT kentsel yenileme süreci ele alınacaktır.

İnsan hakları temelli olarak hazırlanmış metinlerde konut, bir “hak” olarak tanımlanmaktadır. Ayrıca Avrupa Kentsel Şartı gibi kentsel hakları belirleyen metinlerde de konut; çalışma, dinlenme ve ulaşım ile birlikte kent yaşamının temel işlevlerinden biri olarak kabul edilmiş ve konut hakkına kolayca ulaşılabilirlik üzerinde durulmuştur.

Tablo 14. NARKENT Süreci ve Öncesiyle ilgili Bazı Değerlendirmeler

İfadeler	Fikrim Yok		Evet		Kısmen		Hayır	
	Fr	%	Fr	%	Fr	%	Fr	%
NARKENT yapılmadan önce sizin fikriniz soruldu mu?	4	7,1	10	17,9	9	16,1	33	58,9
NARKENT’in ortaya çıkmasında fikrinsel katkınız olduğunu düşünüyor musunuz?	3	5,4	3	5,4	4	7,1	46	82,1
NARKENT inşa edilirken size doyurucu bilgi verildiğine inanıyor musunuz?	4	7,1	9	16,1	13	23,2	30	53,6

Yukarıda ifade edildiği gibi kentsel yenileme sürecinden doğrudan etkilenen hak sahipleri, sürece gerçek anlamda katkı yapmadıklarını düşünmektedirler. Dahası, sürecin başında verilen sözlerin de yerine getirilmediği inancı oldukça yaygındır. NARKENT’te yaşayan nüfusun sadece %7,2’si “verilen sözler tutuldu” ya da “tutuldu sayılır” şeklinde cevap verirken, %85,6’sı sözlerin tutulmadığını ifade etmiştir (%7,2 sözleri hatırlamadığını söylemiştir). Özellikle, konutların büyüklüğü ve kalitesi, çevre düzenlemesi, ulaşım imkânları konularda verilen sözlerin tutulmadığı belirtilmiştir.

İyi niyetli bir proje. Ama...

Mahallede veya mahalle dışında bulunan; bu sürecin içinde veya dışında yer alan; yet-

kili veya yetkisiz; sonuçtan memnun ya da memnuniyetsiz kişilerle yapılan pek çok görüşme-
de, projenin aslında iyi niyetli olduğu vurgulanmakla birlikte belli eleştiriler getirilmektedir.¹²
Baştan itibaren sürecin demokratik katılıma yeterince açık bir şekilde yürümemesi ve tarafların
anlaşabileceği uygun bir diyalog zemininin oluşmaması/oluşturulamaması süreçten beklenen
fayda ve memnuniyeti olumsuz yönde etkilemiştir. Hak sahiplerine NARKENT'teki konutla-
rına geçtiklerinde kendilerini en fazla mutlu eden şeyin ne olduğunun sorulduğu soruya cevap
verenlerin %27'si kendilerini mutlu eden herhangi bir unsurun olmadığını ifade etmektedir.

NARKENT'in yarısından fazlası şu an eski gecekondusunda oturuyor olmayı tercih ediyor

Bu projeden yararlanmış olanlara, bugün kimin doğru davrandığını düşündükleri ve bu-
gün aynı durum olsa nasıl davranacakları soruldu. Verilen cevaplara göre, kendilerinin ve red-
dedenlerin doğru davrandığını düşünenlerin oranı aşağı-yukarı aynı görünmektedir. Aynı du-
rum bugün tekrarlırsa “gecekonduyu tercih ederim, kabul etmem” diyenlerin oranı da %40'a
yakın bir oranda çıkmaktadır. Doğrudan kabul edecek veya pazarlık gücünü kullanacak olanla-
rın oranı ise yaklaşık %60'tır.

Herhangi bir kentsel dönüşüm projesi sözkonusu olmadan, şu anda oturdukları NAR-
KENT konutlarıyla eski gecekonduları arasında bir seçim yapmaları istendiğindeyse yarısından
fazlası (%55) şu anda eski gecekondusunda oturuyor olmayı seçmektedir.

NARKENT'lilere mahalledeki diğer gecekondular için NARKENT'teki gibi bir çözüm
önerip/önermedikleri sorulmuştur. Soruya cevap verenlerin yarısından fazlası bu tür bir çözü-
mü önermediğini belirtirken neden olarak özellikle “insanların gecekonduda daha mutlu” ol-
duklarını vurgulamışlardır. Bunun yanında apartman yaşamının zorlukları ve evlerin darlığı da
NARKENT çözümünü önermeme nedenleri olarak öne çıkmaktadır. NARKENT'teki gibi bir
çözümü önerenler ise apartman yaşamının daha konforlu olduğuna vurgu yapmışlardır.

12

Yerel aktörlerle yapılan görüşmelerde bu yöndeki değerlendirmeler öne çıkmıştır.

Tablo 15. NARKENT Çözümünü Önerme Durumu

NARKENT'teki gibi bir çözümü önerir misiniz?	NARKENT	
	Fr	%
Evet	26	46,4
Hayır	30	53,6
Toplam	56	100,0

NARKENT'teki gibi bir daire

Aşağıda cevapları tablolaştırılmış olan soru hem gecekondulu alanlarında yaşayanlara hem de NARBEL alanında yaşayanlara sorulmuştur. Gecekondulu alanlarında tapusu olmayanlara Belediyenin öncülüğünde bir kentsel dönüşüm projesinden yararlanma ihtimalinde NARKENT'teki gibi bir çözümü kabul edip etmeyeceği sorulurken, tapusu olan gecekondululara, kiracılara, NARBEL'de oturanlardan ise “tapusu olmayan bir gecekondulu sahibi olmalarını varsayarak” cevap vermeleri istenmiştir (Bkz. Tablo 16).

Çıkan sonuca bakıldığında NARKENT'teki gibi bir kentsel dönüşüm sürecine daha sıcak bakan grubun NARBEL'de yaşayanlar olduğu görülmektedir.

Koşul bildirenlerin şartları da sorulmuş olup, özellikle mahalle değişimine sıcak bakılmadığı ve evlerin daha geniş olmasının talep edildiği görülmektedir.

Tablo 16. NARKENT'teki Gibi Bir Dairenin İstenilirliği (Gecekondulu ve NARBEL Alanları)

NARKENT'teki gibi bir daire ister misiniz?	GECEKONDULU		NARBEL	
	Fr	%	Fr	%
Evet isterim	24	30,4	25	50
Hayır kesinlikle istemem	36	45,6	14	28
Kararsızım	8	10,1	7	14
İsterim ama.....(koşul belirtiyor)	11	13,9	4	8
Toplam	79	100,0	50	100

6. Bulgulara Dayalı Değerlendirmeler ve Sonuç

Bulgulara dayanarak birkaç nokta belirlenebilir.

NARKENT Projesinden bağımsız, genel bulgular:

1. Mahalledeki üç konut alanı içerisinde emekli nüfusu en düşük, bunun yanı sıra **işsizlik oranı en yüksek olan kesimi NARKENT alanıdır**. Bu işsizlik ve güvencesizlik (sosyal dışlanma) durumu kentsel dönüşüm uygulamasının bir neticesi olarak ortaya çıkmış olmasa bile, bu dönüşüm sürecinin bir “sosyal içerme” yaratma konusunda da başarılı olamadığını göstermektedir.

2. Mahallede yaşayan grupların göç deneyimleri incelendiğinde, göçün nedenleri arasında **ekonomik sebeplerin** belirginlik kazandığı görülmektedir.

3. Kendilerini nasıl tanımladıklarını anlamaya yönelik sorulara verilen cevaplarda, **inanç** meselesinin, tüm konut alanlarında önemli sayıldığı görülse de; gecekondular ve NARKENT alanları için daha belirleyici bir nitelik taşıdığı gözlenmiştir.

4. İkinci İnönü Mahallesi, mahalle dışında riskli bir alan olarak değerlendirilmektedir.

Proje süreci, Gecekondululuk ve NARKENT alanı ile ilgili bulgular:

1. NARKENT ve gecekonduların üçte biri dışlanma hissediyor

2. Mahalledeki konut alanlarında kimlerin yaşadığını anlamaya yönelik sorulara verilen cevaplarda çok dikkat çekici bir unsur NARKENT’lilere yönelik bir ifadedir. “**NARKENT’te kimler yaşıyor?**” sorusuna verilen en ilgi çekici cevap “**gecekonduda oturanlar**”dır. Kentsel yenileme projesinin sona ermesi ve 10 yıldır bu bloklarda oturmanın sürüyor olmasına rağmen bu özelliğin NARKENT’lilerin üzerine yapışmış olması önemlidir. Buradan yola çıkarak “**gecekondululuğun**” fiziksel bir unsur olmaktan öte “**kahçı**” bir kimlik özelliği olduğu

söylenebilir.

3. Anket ve görüşmelerde, NARKENT sürecine ilişkin olarak sorulan sorulara verilen cevaplar, **projelendirme ve uygulama sürecinde, NARKENT'lilerin büyük ölçüde dışarıda bırakıldığını** göstermektedir.

4. NARKENT projesinin sonuçları şu anda NARKENT'te yaşayanları memnun etmemiştir.

5. NARKENT'liler eski gecekondularını özlemle anarken, şu andaki konutlarından hiç memnun değildir. NARKENT'lilerin memnuniyetsizliklerinin ardındaki neden hakkında bir bilgiyi hâlihazırdaki gecekonduların memnuniyetleri veriyor olabilir. NARKENT'lilerin memnuniyetsizlikleri önemli ölçüde umutsuzluktan kaynaklanmaktadır. **NARKENT'li son umudunu kentsel dönüşüme “feda” etmiş bir “eski” gecekonduludur.** Şu anda gecekondusuna kat çıkıp rant sağlama imkanını yitirdiği gibi pazarlık yapma gücünü de kaybetmiştir. **Sürekli değer kazanan bir çevrede nispeten değer yitiren bir konuta sahiptir.**

Gecekondular, artık geri gelmeyecek olan geçmişin yüceltilmesinin sembolüdür. Tüm iyilik ve güzellikler gecekondunun yitirilmesiyle ortadan kalkmıştır.

6. NARKENT, “mahallenin vebalı” gibi görünmektedir.

Anket formunda yer alan ve “yeni bir ev alacak olsanız *NARKENT*'i tercih eder misiniz?” şeklinde oluşturulmuş soruya NARBEL sakinleri sadece %20 oranında “evet” cevabı vermiştir. Gecekondular bölgesinde yaşayanlara ise bu soru “yeni bir ev alacak olsanız *NARKENT* bloklarını mı yoksa gecekonduyu mu tercih edersiniz?” şeklinde sorulmuş ve NARKENT'i tercih ederim” cevabını verenlerin oranı %18'ler civarında kalmıştır. Buna karşın, “yeni bir ev alma şansınız olsa *bu mahalleden* alır mıydınız?” şeklinde sorulan soruya gecekondular alanında yaşayanlar %53,2; NARBEL alanında yaşayanlar %42 oranında “evet alırdım” cevabını vermişlerdir. Bu oran “kısmen evet” diyenler eklendiğinde bir miktar daha artmaktadır. **Bu veri-**

den hareketle, mahallenin geneline karşı olumlu görünen bakışın NARKENT sözkonusu olduğunda olumsuzlaşmış olduğu söylenebilir. Bu da uygulanan kentsel dönüşüm projesine bağlı olarak ortaya çıkmış sosyal dışlanmaya en açık iki örnekten birini oluşturmaktadır. NARKENT alanı mahallenin en az talep edilir yerleşimidir. İkinci nokta ise projeye ilişkin karar alma süreçlerinden dışlanmadır. Her ne kadar bu konuyla ilgili katılım toplantıları yapılmış olsa da, bu toplantılar bölge sakinlerini ikna etme çabalarını aşma konusunda yetersiz kalmıştır.

Bu noktada özellikle vurgulanması gereken bir ara sonuç şudur: NARKENT projesi, ortaya atıldığı ve geliştirildiği dönemde ayrıştırıcı, dışlayıcı bir niteliğe sahip olmamış aksine mahalledeki yoksul gecekonduluları daha çağdaş konutlara taşıma amacını gütmüştür. Yeterli kentsel dönüşüm ve demokratik katılım tecrübesine sahip olunmaması nedeniyle sorunlar yaşanmış olsa da “dışlayıcı” bir amaca hizmet ettiğini söylemek de mümkün değildir.¹³ Ancak, gecekonduluları kent yaşamına çekmek, onları kentin bir parçası haline getirmek olarak ifade edilen amaçlara da ulaşamamış, bu anlamda beklenen “sosyal içerme” de gerçekleşmemiştir.

Mahalledeki kentsel dönüşüm uygulaması olumlu ve olumsuz yanlarıyla birkaç noktada değerlendirilebilir:

NARKENT konutlarını çalışmanın önemi ilk bakışta olumlu bir örnek olarak göze çarpmasında yatmaktadır. Kentsel yenileme/dönüşüm projeleriyle ilgili en kayda değer iki eleştiri bu örnekte çözümlenmiş gibi görünmektedir:

- NARKENT blokları gecekonduların içinde buldukları bölgede yapılmıştır. Gecekondu sahiplerinin bölgeden tasfiye edilmesi söz konusu değildir. Bu anlamda yerleşik bulunulan kent mekânından dışlanma gibi bir durum da söz konusu olmamıştır.
- Yoksulların ödeyemeyeceği miktarda bedeller talep edilmemiştir. Sadece çok düşük miktarda bir arsa katkı payı alınmıştır.¹⁴

¹³ Projenin başında sosyal dışlama gibi bir sonuç umulmamakla birlikte, bu risk 10-15 yıl gibi kısa bir sürede net bir şekilde ortaya çıkmıştır. Aşağıda bu nokta ele alınmaktadır.

¹⁴ Bu konuyu, bugünün TOKİ uygulamaları çerçevesinde düşünüldüğünde oldukça olumlu bir proje izlenimi oluşturmaktadır. Çünkü TOKİ veya TOKİ destekli projelerin uygulandığı alanlarda yaşayanlar proje sonucunda da aynı bölgede yaşamaya devam edememekte ve kendilerine gösterilen başka bölgelere taşınmak zorunda kalmaktadırlar.

- Buna karşın sürece katılım kanallarının sınırlı olması ve projenin niyet farklı olsa da sonuçta fiziksel bir müdahalenin ötesine geçememesi (ve hatta onun da tamamlanmaması), sosyal, kültürel ve ekonomik boyutlara gereken önemin verilmemesi ve özellikle de sürecin evrensel insan hakları perspektifiyle biçimlenmiş bir model çerçevesinde işletilmemesi ve siyasal iktidar değişimine bağımlı kılınması, uygulamanın en büyük eksiklikleri olarak görünmektedir.

Geleceğe yönelik bir öngörü: yoğun yapılaşma mahallenin geleceğine etki etmektedir.

İkinci İnönü Mahallesi **mekânsal olarak gözle görülebilir bir bölünmüşlük** içerisindedir. Söz konusu bölünmüşlük gruplar arasındaki sosyal uzaklığı da biçimlendirmektedir. Gecekondulular, NARKENT’lilere (kökense, kültürel ve ekonomik benzerliğe rağmen); NARBEL’liler ise hem NARKENT’lilere hem de gecekondululara uzak durmaktadır.

Buna karşın **mahallede açık ve acımasız bir ayrışmadan, dışlanmadan söz etmek mümkün değildir.** Ancak mahallenin sürekli bir yapılaşma içerisinde olduğu da unutulmamalıdır. Mahallenin alt sınırına yakın olan büyük caddede (İnönü Caddesi) yapılan ve Türkiye’de m² başına en fazla harcama yapılarak inşa edilen Folkart Narlıdere Konutları, mahallenin sosyo-ekonomik ve kültürel profilinin çok dışında bir hedef kitleye sahiptir.

Daha da önemli olarak, mahalleye **yeni inşa edilen konutların hedef kitlesi de orta ve üst sosyo-ekonomik düzeydir.**¹⁵ Bu konutların inşa edildiği alanlar, şu anda NARKENT’te yaşayan eski gecekonduluların, daire karşılığı terk etmiş oldukları alanlardır. Kooperatifler tarafından, başlangıçta tamamen orta sınıfa konut üretmek amacıyla ele alınan alanlar, daha sonra konut anlayışındaki değişmelere ve kooperatiflerin üyelerinin isteklerine bağlı olarak farklılaşmış ve bugün oldukça yüksek fiyatlara satılan daireler ortaya çıkmıştır. Bazıları bitmiş ve bazılarıysa bitmek üzere olan bu konutların fiyat aralıklarıyla ilgili olarak bölgedeki emlakçı-

¹⁵ Kentsel dönüşüm süreçlerinin, uygulandığı bölgede her zaman “bir soylulaştırma” yaratma potansiyeline sahip olduğu gerçeği, yerel aktörler tarafından projenin ilk evrelerinde bir amaç olarak belirtilmemiş olsa bile, NARKENT projesinde de benzer bir sonuca yol açmıştır. Bununla birlikte, bu tarz dönüşüm projelerindeki en büyük sorunlardan biri olan “kentsel rantın adaletsiz paylaşımı” sonucu da aynı şekilde ortaya çıkmıştır.

larla yapılan görüşmeler ve internet taramaları neticesinde, konutların 150.000 ile 400.000 TL arasında değerlere sahip olduğu öğrenilmiştir.

NARKENT konutlarının 60.000 ile 80.000; NARBEL konutlarının ise 80.000 ile 120.000 TL arasında değerlere sahip olduğu düşünüldüğünde, **yeni konutların, mahallede gerçek bir sosyal ve mekânsal ayrışma yaratma potansiyelinin oldukça yüksek olduğu** söylenebilir.

Bu öngörünün dayandığı tek veri konutların fiyat farklılıkları değildir. Daha önceden NARKENT ve NARBEL bloklarına gidebilmek için kullanılan tek yol gecekonduların içinden geçmekteydi. Bu da mahalledeki tüm kesimlerin birbiriyle belli ölçüde karşılaşmaları ve etkileşime girmeleri anlamına geliyordu. Ancak **“İzmir’in En Pahalı Yolu”** olarak gazete sayfalarında haber olan Erdal İnönü Caddesinin inşa edilmesiyle, hiç gecekondu ile alakadar olmadan, hatta hiç gecekondu görmeden İnönü Caddesine inmek mümkün. Böylelikle, zaten kapıları “güvenlik”li, kapalı/kapılı siteler olan bu yeni yapılaşmalar, sadece kendi iç alanlarını değil; aynı zamanda neredeyse **caddelerini bile “özelleştirmiş” oldular.**

Foto 20: Gecekonduların boşalttığı alana yapılan sitelere giden yol (“İzmir’in En Pahalı Yolu” olarak haber oldu)

Foto 21: Yeni blokların kapılarında güvenlik var

Mavi Su evlerine gidiş için kullanılması önerilen yol (uzamasına rağmen) Erdal İnönü Cd.

Bu sonuca bağlı olarak, bu tezde üç konut alanından oluştuğu ifade edilen Mahallenin önceliklerden tamamen farklı olma potansiyeli yüksek olan **dördüncü bir konut alanına** da sahip olmak üzere olduğu söylenebilmektedir.

7. Öneriler

Bu noktada, bu **“kaçınılmaz” sonla** mücadele etmek adına bir **öneri** ortaya koymak gerekmektedir. Üretilen öneri hem kentin bu (veya herhangi bir) bölgesinin gelişimini engellememeli hem de sosyal ayrışmayı derinleştirecek etkilerde bulunmamalıdır. Kentsel yenileme/dönüşüm süreçlerinin parsel bazında gerçekleşmesi ve/veya tamamen pazar mekanizmasının koşullarına bırakılması zorunlu olarak yerel halkın memnuniyetsizliği ve (kısmen ya da tamamen) dışlanması sonucuna yol açmaktadır. Bu çalışma için yapılan alan araştırmasında da bu sonucu görebilmek mümkündür. Öyleyse kentsel yenileme/dönüşüm mantığının gözden geçirilmesi şarttır. Bu tür **süreçlerin kenti ve kentlilik bilincini koruyacak şekilde işletilmesi ve katılımcı dinamiklerle yürütülmesi** gerekmektedir. Özellikle gecekondu dönüşümlerinde, inşa edilecek olan konutların **çok katlı binalardan ziyade müstakil veya az katlı ve bahçeli olarak planlanmasına** dikkat edilmesi ve bu yolla, **gecekonducuların yaşam tercihlerine**

saygı gösterilmesi uygun olacaktır.

Bu tür bir imkânın olmadığı durumlarda ise planların sadece bir ya da birkaç parseli kapsamaması, bir ya da birbiriyle bitişik olacak şekilde birkaç mahalleyi kapsamaması ve **gecekonduların, bu nispeten geniş alanda gerçekleştirilecek bloklara dağılması** sağlanabilir (Bu kararın gecekondulara bırakılması ve farklı seçeneklerin olumlu ve olumsuz sonuçlarının neler olduğunun karar öncesinde yeteri kadar tartışılması hayati öneme sahiptir). Bu sayede, **gecekondular için konut üretme diye bir süreç yaşanmayacak ve pazara yönelik olarak üretilmiş konutlar gecekondularca da paylaşılacaktır.** Böyle olduğu için de, konut alanı, “eski” gecekonduların yaşadığı bölge (ya da konutlar) olarak yaftalanıp, değer kaybı yaşamayacak, gettolaşmayacaktır. Konutların bir başkasına kiralanması ya da satılması düşünüldüğünde zorluklarla karşılaşılacaktır.

Bunun yanı sıra kentsel yenileme/dönüşüm projelerinin sadece fiziksel bir müdahale olmadığını sürekli olarak akılda tutulması, hatta **projenin mekânda yaratacağı değişimin ikincil derecede önem taşıması** gerekmektedir. Kentin, kentlinin ve özellikle de dönüşüm yaşanacak alanda var olan insanların hayatlarında yaratılacak kazanımlara karar vermek ve mekânı da bu kazanımlara uygun bir şekilde planlamak ve dönüştürmek daha uygun bir yol olacaktır.

Bu noktada kent planlama disiplinin kendini gözden geçirmesi önceliklerini değiştirmesi gerekmektedir. **Kent planlama disiplini sermaye ve/veya devletin kent üzerindeki tasarrufunu onaylayan teknik bir araç olmanın ötesine geçip; öncelik sırasını değiştirerek sosyal, kültürel ve çevresel değerleri önceleyen bir paradigma değişikliği yaşamalıdır.** Nasıl ki tıp bilimi insan hayatını her şeyin önüne koymaktaysa, kent planlama disiplini de kente her türlü fiziksel müdahalenin aynı zamanda sosyal, kültürel, çevresel yaşama müdahale olduğunun bilinciyle hareket etmeli ve kente sosyal, kültürel ve çevresel yaşamı korumak adına müdahale etmelidir.

URBAN TRANSFORMATION AND SOCIAL EXCLUSION: THE INVESTIGATION OF NARLIDERE URBAN REGENERATION PROJECT CONTEXT SOCIAL EXCLUSION

The migration and gecekondu have been the basic dynamics of urban development in metropolitan areas of Turkey. Although gecekondu production lost its high rate, gecekondu areas are still in the urban agenda because urban transformation projects are developed mainly on these areas.

The study has focused on II. İnönü neighbourhood, an everchanging area in Narlıdere District in İzmir Metropolitan Area. The neighbourhood, has undergone an urban regeneration process called NARKENT (Narlıdere Urban Regeneration Project) since the mid-1990s. By this regeneration process 342 families from gecekondu were moved into the NARKENT housing estate in the same area, to blocks which was built for gecekondu residents.

The study aimed at understanding urban regeneration process, the relation between social exclusion and urban regeneration projects, at generating a discussion on how to struggle with social exclusion by using this process and finally making a discussion about development of urban area in question.

The basic concepts framing the theoretical background of the study are urban regeneration/transformation and social exclusion. Social exclusion as a multi-dimensional fact is searched in the area. The positive and negative effects of urban regeneration project on social exclusion process is scrutinized.

The results of the research are the followings.

1. There are three settlement areas in the neighborhood where the research was performed: Gecekondu, NARKENT and NARBEL areas. NARKENT is an urban regeneration area where the apartment flats are given consist of gecekondu.

2. NARKENT is the settlement area where the unemployment rate is the highest in the neighborhood. NARBEL is the cooperative blocks built by the Municipality.

3. The basic reason of migration is economic in the neighborhood set up by migration,

4. “Being gecekondü people” indicates a permanent identity feature also after the urban regeneration project.

5. One-third of the residents living in NARKENT and Gecekondus areas of the neighbourhood perceive exclusion.

6. The neighborhood seems a risky area from the outside.

7. NARKENT residents were excluded during the project.

8. The results of the Project were not satisfied beneficiaries.

9. NARKENT area is perceived the most refused piece of the neighborhood.

The results of the case study show that the failure in participation process based on dialog and negotiation rushed up dissatisfaction of the residents; urban regeneration did not go beyond intervention to physical environment; social, cultural and economical dimensions have been ignored; there were not sufficient effort for adaptation of the residents of regeneration area to the city life. The case study revealed that all these conditions magnified the problems. Besides, if positive and negative effects of regeneration projects on whole urban area are not sufficiently considered, if sociological analysis is not made in order to understand the demands of the residents and the technical aspects of projects are highlighted the project fails in many respects.

Keywords: *Urban Regeneration/Transformation, Social Exclusion, Poverty, Gecekondü*

KAYNAKÇA

ADAMAN, Fikret ve Çağlar Keyder 2005 Türkiye’de Büyük Kentlerin Gecekondu ve Çöküntü Mahallelerinde Yaşanan Yoksulluk ve Sosyal Dışlanma, (TÜBİTAK Projesi).

http://www.ec.europa.eu/employment_social/social_inclusion/docs/2006/study_turkey_tr.pdf

AKKAR, M 2006. Kentsel Dönüşüm Üzerine Batıdaki Kavramlar, Tanımlar, Süreçler ve Türkiye, *Planlama Dergisi*, **2006/2**, 19-38.

ALDEN, Jeremy and Huw Thomas 1998. Social Exclusion in Europe: Context and Policy, *International Planning Studies*, **3 (1)**, 7-14.

ATAÖV, Anlı ve Sevin Osmay 2007. Türkiye’de Kentsel Dönüşüme Yöntemsel Bir Yaklaşım, *METU JFA*, **24 (2)**, 57-82.

Avrupa Kentli Hakları Deklerasyonu (Avrupa Kentsel Şartı), 1996. (Çev. Z. Yener ve K. Arapkirlioğlu) İçişleri Bakanlığı Mahalli İdareler Genel Müdürlüğü Yayını, Ankara.

http://www.cankaya.bel.tr/oku.php?yazi_id=470

BAYSAL, Cihan U. 2010 İstanbul’u Küresel Kent Yapma Aracı Olarak Kentsel Dönüşüm ve Ardındaki Konut İhlalleri: Ayazma(n)’dan Bezirganbahçe’ye Tutunamayanlar, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Bilgi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.

BUĞRA, Ayşe ve Çağlar Keyder 2003 New Poverty and the Changing Welfare Regime in Turkey, (UNDP Raporu).

BYRNE, David S. 1999 Social Exclusion, Issues in Society Series, Open University Press, Buckingham.

De HAAN, Arjan 2000 Social Exclusion: Enriching the Understanding of Deprivation, *Studies in Social and Political Thought*, **2**, 22-44.

DUFFY, Katherine 1995 Social Exclusion and Human Dignity in Europe, Council of Europe, Brussels.

DÜNDAR, Özlem 2006 Kentsel Dönüşüm Uygulamalarının Sonuçları Üzerine Kavramsal Bir Tartışma, *Kentsel dönüşüm Sempozyumu Kitabı*, Yıldız Teknik Üniversitesi, 11-13 Haziran 2003, 65-74.

FARRINGTON, Fletcher 2002 Towards a Useful Definition: Advantages and Criticisms of ‘Social Exclusion’ <http://www.socsci.flinders.edu.au/geog/geos/farrington.html> (26 Ocak 2011).

GIDDENS, Anthony 2001 Üçüncü Yol ve Eleştirileri, Phoenix Yayınları, Ankara.

KOCABAŞ, Arzu 2006 Kentsel Dönüşüm (/Yenileş(tir)me): İngiltere Deneyimi ve Türkiye'deki Beklentiler, Literatür Yayınları, İstanbul.

KUYUCU, Ali Tuna 2008. Türkiye'de Bir Paradoks Olarak Kentsel Dönüşüm ve Toplu Konut Politikaları, *Birgün Gazetesi*, 9 Ocak 2008, http://www.planlama.org/index.php?option=com_content&task=view&id=2591&Itemid=1

Narlidere Kent Yenileme Projesi (Tanıtım Broşürü)

ÖZDEN, Pelin Pınar 2008. Kentsel Yenileme, İmge Yayınları, Ankara.

ŞAHİN, Tijen 2010 Sosyal Dışlanma ve Yoksulluk İlişkisi, Başbakanlık Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Genel Müdürlüğü Sosyal yardım Uzmanlık Tezi, Ankara.

URL- 1, http://www.sehircilik.org/bildiri_1.htm , Toplu Kurumsal İflasımız TOKİ

PERCY- SMITH, Janie 2000 *Policy Responses to Social Exclusion*, Open University Press, Buckingham.

SAPANCALI, Faruk 2005a Sosyal Dışlanma, DEÜ Yayınları, İzmir.

SAPANCALI, Faruk 2005b Avrupa Birliğinde Sosyal Dışlanma Sorunu ve Mücadele Yöntemleri, *Çalışma ve Toplum Dergisi*, 6, 51-70.

www.calismatoplum.org (25 Ocak 2008)

SILVER, Hilary 1994 Social Exclusion and Social Solidarity: Three Paradigms, *International Labour Review*, **133**, 5-6.

SILVER, Hilary 1996 Culture, Politics and national Discourses of the New Urban Poverty, *Urban Poverty and The Underclass*, 105-138, Eds. Mingione, E., Blackwell, UK.

YUNCU, L. Demet (tarihsiz) İki Yoksunluk Yaklaşımı: Yapabilirlikten Yoksunluk Teorisi ve Toplumsal Dışlanma Çerçevesinin Karşılaştırılması, BOUN, Sosyal Politika Forumu.

WALKER, Alan and Carol Walker 1997 *Britain Divided: The Growth of Social Exclusion in the 1980s and 1990s*, Child Poverty Action Group, London.